Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MICHAL BOBEK IŠVADA,
pateikta 2020 m. kovo 19 d.[1]

Byla C-14/19 P

Europos Sąjungos palydovų centras (SATCEN)
prieš

KF

„Sąjungos teismo jurisdikcija – Bendra užsienio ir saugumo politika – ESS 19 ir 24 straipsniai – SESV 263, 268, 270 ir 275 straipsniai – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Tarybos sprendimai 2009/747/BUSP ir 2014/401/BUSP – SATCEN tarnybos nuostatai – Tarnautojai – Lygybės principas – Veiksminga teisminė apsauga – SATCEN apeliacinė komisija – Neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas – Laikinas nušalinimas nuo pareigų – Drausminė procedūra – Atleidimas iš pareigų – Teisė būti išklausytam – Galimybė susipažinti su byla“

I. Įžanga

1. Mano nuomone, šioje byloje yra du bendrai teisiškai reikšmingi aspektai, susiję ne vien su šiuo apeliaciniu skundu: pirma, kokia yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos apimtis bendros užsienio ir saugumo politikos (toliau – BUSP) srityje, kiek tai susiję su dokumentais, kuriuos galima būtų vadinti bendraisiais personalo valdymo aktais? Ar pagal ESS 24 straipsnio 1 dalį ir SESV 275 straipsnį Teisingumo Teismas negali tikrinti tokių aktų?

2. Antra, darant prielaidą, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi tam tikrą jurisdikciją dėl tokių aktų, ką tokios jurisdikcijos buvimas reiškia kalbant apie įvairiose Sąjungos įstaigose ir agentūrose nustatytus specialiuosius, tikslinius darbo ginčų sprendimo mechanizmus, pavyzdžiui, Europos Sąjungos palydovų centro (toliau – SATCEN) apeliacinę komisiją?

II. Faktinės ir teisinės aplinkybės

3. Šios bylos faktinės ir teisinės aplinkybės, kurios yra išdėstytos skundžiamame sprendime[2], gali būti apibendrintos taip, kaip nurodyta toliau.

1 Originalo kalba: anglų.

2 2018 m. spalio 25 d. Sprendimas *KF / SatCen* (T-286/15, EU:T:2018:718).

A. Europos Sąjungos palydovų centras

4. Apeliantas SATCEN įkurtas 1991 m. birželio 27 d. Vakarų Europos Sąjungos (toliau – VES) Ministrų Tarybos sprendimu dėl palydovinių duomenų valdymo centro įsteigimo, priimtu pagal minėtos tarybos 1990 m. gruodžio 10 d. Sprendimą dėl bendradarbiavimo kosmoso srityje VES[3].

5. 2001 m. liepos 20 d. Tarybos bendraisiais veiksmais 2001/555/BUSP[4] SATCEN buvo įsteigtas kaip Europos Sąjungos agentūra, apimanti esamo VES palydovinių duomenų valdymo centro struktūras. SATCEN pradėjo veikti 2002 m. sausio 1 d.

6. Vėliau 2014 m. birželio 26 d. Taryba priėmė Sprendimą 2014/401/BUSP dėl Europos Sąjungos palydovų centro ir kuriuo panaikinami Bendrieji veiksmai 2001/555 dėl Europos Sąjungos Palydovų centro įsteigimo[5]; nuo to laiko jis yra SATCEN veiklą reglamentuojantis teisės aktas. Iš minėto sprendimo 2 konstatuojamosios dalies ir 5 straipsnio aišku, kad SATCEN veikia kaip „Europos savarankiškas pajėgumas“ ir kad jis turi teisinį subjektiškumą, kuris yra būtinas jo funkcijoms atlikti ir tikslams pasiekti. Minėto sprendimo 2 straipsnio 1 ir 3 dalyse numatyta, kad pagrindinės SATCEN užduotys yra remti Sąjungos sprendimų priėmimą ir veiksmus BUSP srityje, visų pirma bendros saugumo ir gynybos politikos srityje, Tarybos ar Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai (toliau – vyriausiasis įgaliotinis) prašymu tiekiant produktus ir teikiant paslaugas naudojant atitinkamas kosmoso priemones ir susijusius duomenis, įskaitant palydovinius vaizdus ir aeronuotraukas, ir susijusias paslaugas.

7. Sprendimo 2014/401 7 straipsnio 3, 4 dalyse ir 6 dalies e punkte nurodyta, kad SATCEN direktorius yra šios įstaigos teisinis atstovas ir kad jis yra, pirma, atsakingas už visų kitų SATCEN darbuotojų priėmimą į darbą ir, antra, atsakingas už visus su personalu susijusius klausimus.

8. Kaip nurodyta Sprendimo 2014/401 8 straipsnio 1 ir 3 dalyse, SATCEN personalą sudaro sutartininkai, kuriuos skiria SATCEN direktorius, ir komandiruoti ekspertai. Remdamasi to sprendimo 8 straipsnio 5 dalimi, Taryba pagal Bendruosius veiksmus 2001/555 priėmė 2009 m. rugsėjo 14 d. Sprendimą 2009/747/BUSP dėl [SATCEN] tarnybos nuostatų (toliau – SATCEN tarnybos nuostatai)[6].

9. Kiek tai susiję su SATCEN ir jo tarnautojų ginčais dėl SATCEN tarnybos nuostatuose reglamentuojamų klausimų, šių nuostatų 28 straipsnio 5 dalyje numatyta:

„Išnaudoję pirmąją galimybę skųstis (vidaus administracinis skundas), darbuotojai turi teisę siekti, kad ginčą spręstų SATCEN apeliacinė komisija.

Tos komisijos sudėtis, veiklos pobūdis ir konkrečios darbo tvarkos taisyklės pateikiamos X priede.“

10. SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalyje nurodyta:

„Apeliacinės komisijos sprendimai yra privalomi abiem šalims. Jų apskųsti negalima. Apeliacinė komisija gali:

a) panaikinti arba patvirtinti apskųstus sprendimus;

3 2010 m. kovo 30 d. VES valstybės narės bendru pareiškimu oficialiai panaikino šią organizaciją nuo 2011 m. birželio 30 d., be kita ko, dėl to, kad „įsigaliojus Lisabonos sutarčiai prasidėjo naujas Europos saugumo ir gynybos etapas“.

4 OL L 200, 2001, p. 5; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 18 sk., 1 t., p. 187.

5 OL L 188, 2014, p. 73.

6 OL L 276, 2009, p. 1. Šie tarnybos nuostatai, kurie taikomi šiai bylai *ratione temporis*, nuo 2017 m. birželio 1 d. buvo pakeisti 2017 m. gegužės 15 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2017/824 dėl Europos Sąjungos palydovų centro tarnybos nuostatų (OL L 123, 2017, p. 7).

b) įpareigoti [SATCEN] kompensuoti bet kokią darbuotojo patirtą materialinę žalą nuo panaikinto sprendimo įsigaliojimo dienos;

c) nuspręsti, kad remdamasis Apeliacinės komisijos nustatytomis ribomis [SATCEN] turi kompensuoti apelianto patirtas pagrįstas išlaidas <…>“

11. SATCEN tarnybos nuostatų X priedo 1 straipsnyje numatyta:

„Apeliacinė komisija yra įgaliota spręsti ginčus, kylančius dėl šių Tarnybos nuostatų arba Tarnybos nuostatų 7 straipsnyje nurodytų sutarčių pažeidimo. Tuo tikslu ji yra kompetentinga nagrinėti esamų ar buvusių darbuotojų arba jų įpėdinių ir (arba) jų atstovų skundus dėl direktoriaus sprendimų.“

B. Faktinės ginčo aplinkybės ir ginčijami sprendimai

12. Kita šio apeliacinio proceso šalis 2009 m. rugpjūčio 1 d. kaip sutartininkė buvo įdarbinta SATCEN trejų metų laikotarpiui eiti administracinio padalinio vadovo pareigas. Pasibaigus bandomajam laikotarpiui, 2010 m. sausio 31 d. SATCEN direktorius patvirtino, kad kita apeliacinio proceso šalis gali eiti šias pareigas, šiuo aspektu pažymėdamas, kad ji „dirbo taktiškai ir diplomatiškai, tačiau buvo griežta pranešdama apie savo sprendimus“.

13. Vykdydamas 2010 m. metinį vertinimą, 2011 m. kovo 28 d. SATCEN direktoriaus pavaduotojas parengė kitos apeliacinio proceso šalies vertinimo ataskaitą, kurioje bendra jos darbo kokybė buvo vertinama kaip nepakankama. Jai buvo skirtas žemiausias vertinimas. Kita apeliacinio proceso šalis ginčijo tokią išvadą ir tai, kaip buvo atliktas vertinimas.

14. 2012 m. kovo 27 d. pateikdamas 2011 m. metinį vertinimą SATCEN direktoriaus pavaduotojas pažymėjo, kad kitos apeliacinio proceso šalies veiklai buvo būdingi teigiami pokyčiai, palyginti su ankstesniais metais, ir nusprendė, kad bendra jos darbo kokybė yra gera, atsižvelgiant į jos įdėtas pastangas. 2012 m. gegužės 24 d. kitos apeliacinio proceso šalies sutartis buvo pratęsta ketveriems metams iki 2016 m. liepos 31 d.

15. Vykdydamas 2012 m. metinį vertinimą SATCEN direktorius 2012 m. spalio 17 d. vidaus raštu įgaliojo direktoriaus pavaduotoją surinkti informaciją iš personalo apie padėties pasitaisymą ir žmogiškuosius santykius SATCEN, skiriant ypatingą dėmesį vadovaujamas pareigas einantiems tarnautojams, ypač padalinių vadovams, atitinkamais atvejais identifikuojant potencialius psichologinio spaudimo ar priekabiavimo atvejus, dėl kurių pavaldiniams gali kilti nerimas, sumažėti jų pasitikėjimas savimi, jie gali netekti motyvacijos ar net verkti.

16. 2012 m. lapkričio 14 d. dvylika SATCEN tarnautojų pateikė skundą direktoriui ir direktoriaus pavaduotojui siekdami atskleisti „sunkią savo situaciją, kuri tęsiasi jau daugiau kaip trejus pastaruosius metus jiems vykdant normalią profesinę veiklą“, ir pažymėjo, kad šią situaciją „lemia administracinio padalinio vadovės [kitos apeliacinio proceso šalies] elgesys ir veiksmai“.

17. 2013 m. pradžioje SATCEN direktoriaus pavaduotojas įgyvendino minėto vidaus rašto nurodymus 40 SATCEN tarnautojų, priklausančių įvairiems padaliniams, nusiųsdamas klausimyną ir jų prašydamas atsakant į klausimus su pasirenkamaisiais atsakymais įvertinti žmogiškuosius santykius su savo padalinio vadovu. 2013 m. kovo 7 d. vidaus raštu SATCEN direktoriaus pavaduotojas informavo SATCEN direktorių apie tai, jog iš atsakymų į šį klausimyną „akivaizdu, kad yra reali žmogiškųjų santykių su administracinio padalinio vadove [kita apeliacinio proceso šalimi] problema, atsižvelgiant į šio administracinio padalinio personalo bendrus neigiamus atsakymus“.

18. 2013 m. kovo 8 d. vidaus raštu SATCEN direktorius, remdamasis SATCEN tarnybos nuostatų 27 straipsniu, paprašė SATCEN direktoriaus pavaduotojo pradėti administracinį tyrimą prieš kitą apeliacinio proceso šalį.

19. Vykdant šį administracinį tyrimą 2013 m. birželio 12 d. 24 SATCEN tarnautojams buvo išsiųstas klausimynas su pasirenkamaisiais atsakymais, siekiant nustatyti, ar jie susidūrė su tam tikru kitos apeliacinio proceso šalies elgesiu ir ar patyrė tam tikrų pasekmių, kurias lėmė atitinkamas elgesys, arba galbūt jų patyrė kiti tarnautojai. Klausimynuose tarnautojai taip pat buvo raginami pateikti parodymus arba įrodymų savo atsakymams pagrįsti. Iš 24 apklaustų tarnautojų atsakymų nepateikė 6.

20. Tuo metu atsakydama į savo 2012 m. metinį vertinimą, kuriame teigiama, kad bendra jos darbo kokybė vėl yra nepakankama, kita apeliacinio proceso šalis 2013 m. kovo 20 d. raštu, pirma, ginčijo šį vertinimą ir, antra, paprašė SATCEN direktoriaus imtis reikiamų priemonių, kad būtų liautasi prie jos psichologiškai priekabiauti.

21. 2013 m. liepos 2 d. SATCEN direktoriaus pavaduotojas baigė tyrimą. Kaip nurodyta tyrimo ataskaitoje, kita apeliacinio proceso šalis „tyčia, ne kartą, nuolat ar sistemiškai siekė diskredituoti ar pažeminti atitinkamus asmenis“ ir „šie [kitai apeliacinio proceso šaliai] priskirtini veiksmai pasitvirtino, o dėl jų pobūdžio, dažnumo ir poveikio tam tikriems darbuotojams tai yra psichologinis priekabiavimas“. 2013 m. liepos 3 d. SATCEN direktorius pranešė kitai apeliacinio proceso šaliai apie administracinio tyrimo ataskaitos išvadas ir pakvietė ją 2013 m. liepos 5 d. atvykti į pokalbį.

22. 2013 m. liepos 5 d. SATCEN direktorius pažymėjo, kad atlikęs tyrimą SATCEN direktoriaus pavaduotojas priėjo prie išvados, jog veiksmai, kuriais kaltinama kita apeliacinio proceso šalis, pasitvirtino ir jie reiškia psichologinį priekabiavimą. Remdamasis šiais motyvais, tą pačią dieną išklausęs kitą apeliacinio proceso šalį, jis nusprendė, pirma, prieš ją drausmės komisijoje pradėti drausminę procedūrą (toliau – sprendimas pradėti drausminę procedūrą) ir, antra, laikinai nušalinti ją nuo pareigų, paliekant mokėti darbo užmokestį (toliau – sprendimas laikinai nušalinti nuo pareigų).

23. 2013 m. rugpjūčio 28 d. kita apeliacinio proceso šalis pateikė SATCEN direktoriui administracinį skundą dėl, be kita ko, sprendimo pradėti drausminę procedūrą, sprendimo laikinai nušalinti nuo pareigų ir sprendimo, kuriuo SATCEN direktorius netiesiogiai atmetė jos pagalbos prašymą, susijusį su tariamu psichologiniu priekabiavimu.

24. 2013 m. spalio 4 d. raštu SATCEN direktorius atmetė administracinį skundą, kurį kita apeliacinio proceso šalis pateikė 2013 m. rugpjūčio 28 d.

25. 2013 m. spalio 25 d. SATCEN direktorius pateikė drausmės komisijai ataskaitą; šią ataskaitą jis perdavė ir kitai apeliacinio proceso šaliai pagal SATCEN tarnybos nuostatų IX priedo 10 straipsnį.

26. 2013 m. lapkričio 1 d. kita apeliacinio proceso šalis nusiuntė drausmės komisijos pirmininkui raštą, kuriame jo prašė suteikti bent 45 dienų laikotarpį gynybai pasirengti. Ji taip pat paprašė visų per administracinį tyrimą naudotų dokumentų kopijų, pakviesti į drausmės komisiją liudyti 12 tarnautojų, pasirašiusių 2012 m. lapkričio 14 d. skundą dėl jos, ir 18 tarnautojų, per administracinį tyrimą užpildžiusių klausimyną su pasirenkamaisiais atsakymais, ir, galiausiai, atskleisti 6 tarnautojų, atsisakiusių atsakyti į šį klausimyną, tapatybę.

27. 2013 m. lapkričio 21 d. raštu SATCEN administracijos vadovas atsisakė suteikti kitai apeliacinio proceso šaliai prieigą prie jos elektroninių laiškų ir kitų jos kompiuteryje esančių dokumentų, taip pat neleido jai naudotis darbiniu mobiliuoju telefonu.

28. 2013 m. lapkričio 28 d. raštu drausmės komisijos pirmininkas informavo kitą apeliacinio proceso šalį apie tai, kad šios komisijos posėdis bus surengtas 2014 m. sausio 13 ar 14 d. Tame pačiame rašte jis paprašė kitos apeliacinio proceso šalies pateikti drausmės komisijai savo rašytines pastabas likus bent savaitei iki posėdžio. Kita apeliacinio proceso šalis savo rašytines pastabas pateikė 2013 m. gruodžio 21 d.

29. 2013 m. gruodžio 2 d. kita apeliacinio proceso šalis pateikė skundą apeliacinei komisijai, pirma, dėl 2013 m. spalio 4 d. SATCEN direktoriaus sprendimo atmesti jos skundą dėl sprendimų laikinai nušalinti nuo pareigų, pradėti drausminę procedūrą ir atmesti pagalbos prašymą ir, antra, dėl 2013 m. lapkričio 21 d. sprendimo, nurodyto šios išvados 27 punkte.

30. 2013 m. gruodžio 9 d. rašte kita apeliacinio proceso šalis paprašė drausmės komisijos pirmininko atidėti posėdį. Ji taip pat nurodė trylikos liudytojų, kuriuos ji prašė iškviesti, pavardes. 2013 m. gruodžio 16 d. rašte drausmės komisijos pirmininkas nurodė tą pačią posėdžio datą, t. y. 2014 m. sausio 13 ar 14 d., ir informavo kitą apeliacinio proceso šalį apie savo sprendimą išklausyti du liudytojus iš tų, kuriuos ji prašė apklausti.

31. 2013 m. gruodžio 17 d. kita apeliacinio proceso šalis pateikė SATCEN direktoriui skundą dėl 2013 m. gruodžio 16 d. drausmės komisijos sprendimo.

32. Įvykus 2014 m. sausio 13 d. posėdžiui, 2014 m. vasario 4 d. drausmės komisija pateikė motyvuotą nuomonę, kurioje, pirma, teigiama, kad buvo vieningai nuspręsta, jog kita apeliacinio proceso šalis nevykdė savo profesinių pareigų, ir, antra, rekomenduojama bent dviem lygiais sumažinti jai priskirtą lygį kad ji nebeužimtų vadovaujamų pareigų.

33. 2014 m. vasario 25 d. išklausęs kitą apeliacinio proceso šalį, SATCEN direktorius 2014 m. vasario 28 d. atleido ją iš pareigų dėl drausminių priežasčių – šis sprendimas turėjo įsigalioti per vieną mėnesį nuo tos datos (toliau – sprendimas atleisti iš pareigų), – nusprendęs, kad:

„Atsižvelgdamas į jūsų pareigų nevykdymo mastą, nurodytą direktoriaus ataskaitoje drausmės komisijai, patvirtintoje drausmės komisijos motyvuota nuomone, į galimybės priskirti jus prie drausminės komisijos nuomonėje pasiūlyto pareigų ir atsakomybės lygio nebuvimą ir į jūsų atsisakymą pripažinti, kad jūsų elgesys buvo netinkamas, nusprendžiu pagal [SATCEN tarnybos nuostatų] IX priedo 7 straipsnį skirti jums šią drausminę nuobaudą:

– atleidimą iš pareigų, kuris reiškia jūsų sutarties su SATCEN galiojimo pabaigą.

[Jūsų] sutartis, remiantis [SATCEN tarnybos nuostatų] 7 straipsnio 3 dalies a punkto vii papunkčiu, baigs galioti po mėnesio skaičiuojant nuo pranešimo apie šį sprendimą dienos.“

34. Dėl sprendimo atleisti iš pareigų kita apeliacinio proceso šalis 2014 m. balandžio 17 d. pateikė administracinį skundą; jį SATCEN direktorius atmetė 2014 m. birželio 4 d. 2014 m. birželio 12 d. kita apeliacinio proceso šalis sprendimą atleisti iš pareigų ginčijo apeliacinėje komisijoje.

35. 2015 m. sausio 26 d. sprendimu (toliau – apeliacinės komisijos sprendimas), apie jį kita apeliacinio proceso šalis buvo informuota 2015 m. kovo 23 d., apeliacinė komisija atmetė kitos apeliacinio proceso šalies reikalavimus panaikinti sprendimą pradėti drausminę procedūrą ir sprendimą laikinai nušalinti nuo pareigų. Be to, atmetusi visus dėl sprendimo atleisti iš pareigų kitos apeliacinio proceso šalies pateiktus pagrindus, apeliacinė komisija panaikino tik tą minėto sprendimo dalį, kurioje buvo nustatyta, kad jis įsigalioja 2014 m. kovo 31 d., o ne balandžio 4 d.

III. Skundžiamas sprendimas ir procesas Teisingumo Teisme

36. 2015 m. gegužės 28 d. kita apeliacinio proceso šalis pareiškė ieškinį Bendrajame Teisme dėl panaikinimo ir dėl žalos atlyginimo. Kita apeliacinio proceso šalis pagal SESV 263 straipsnį prašė: i) panaikinti sprendimą pradėti drausminę procedūrą, sprendimą laikinai nušalinti nuo pareigų, sprendimą atleisti iš pareigų, sprendimą, kuriuo SATCEN direktorius netiesiogiai atmetė jos prašymą suteikti pagalbą dėl tariamo psichologinio priekabiavimo, ir apeliacinės komisijos sprendimą (toliau kartu – ginčijami sprendimai); ii) kiek tai būtina, panaikinti 2013 m. spalio 4 d. SATCEN direktoriaus sprendimą, kuriuo jis atmetė kitos apeliacinio proceso šalies skundą dėl sprendimo atmesti jos prašymą suteikti pagalbą, sprendimo pradėti drausminę procedūrą ir sprendimo laikinai nušalinti nuo pareigų, taip pat 2014 m. birželio 4 d. SATCEN direktoriaus sprendimo atmesti jos skundą dėl sprendimo atleisti iš pareigų. Pagal SESV 268 straipsnį kita apeliacinio proceso šalis prašė atlyginti jos tariamai patirtą žalą. Ji taip pat prašė priteisti iš SATCEN bylinėjimosi išlaidas ir palūkanas.

37. Skundžiamame sprendime, pirma, Bendrasis Teismas konstatavo, kad turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl ginčo. Ši jurisdikcija, kiek tai susiję su ginčijamų sprendimų teisėtumo kontrole, atitinkamai kyla iš SESV 263 straipsnio, o kiek tai susiję su reikalavimais dėl Sąjungos deliktinės atsakomybės – iš SESV 268 straipsnio, aiškinamo kartu su SESV 340 straipsnio antra pastraipa, atsižvelgiant į ESS 19 straipsnio 1 dalį ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnį[7]. Tada Bendrasis Teismas atmetė SATCEN nepriimtinumu grindžiamą prieštaravimą, paremtą tuo, kad kitą apeliacinio proceso šalį ir SATCEN siejo sutartinio pobūdžio darbo santykiai[8]. Toliau Bendrasis Teismas pripažino pagrįstais SATCEN nepriimtinumu grindžiamus prieštaravimus, susijusius su reikalavimu panaikinti sprendimą atmesti pagalbos prašymą (nes kita apeliacinio proceso šalis nesilaikė išankstinės administracinės procedūros tvarkos) ir sprendimą pradėti drausminę procedūrą (nes tai buvo tik parengiamasis aktas)[9]. Galiausiai Bendrasis Teismas pripažino priimtinais argumentus, susijusius su procedūros drausmės komisijoje neteisėtumu[10].

38. Kalbant apie bylos esmę, Bendrasis Teismas pripažino pagrįstu kitos apeliacinio proceso šalies pateiktą SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalies neteisėtumu grindžiamą prieštaravimą, pripažindamas šią nuostatą netaikytina nagrinėjamai bylai. Tuo remdamasis, Bendrasis Teismas nusprendė, kad „apeliacinės komisijos sprendimas, priimtas remiantis jai šia nuostata suteiktais įgaliojimais, neturi teisinio pagrindo, todėl jį reikia panaikinti ir nebūtina priimti sprendimo dėl kitų pagrindų, ieškovės nurodytų dėl šio apeliacinės komisijos sprendimo“[11]. Bendrasis Teismas taip pat panaikino sprendimą atleisti iš pareigų[12] ir sprendimą laikinai nušalinti nuo pareigų[13], nes nustatė, kad SATCEN, atlikdamas administracinį tyrimą dėl kitos apeliacinio proceso šalies: i) pažeidė pareigą kruopščiai ir nešališkai atlikti tyrimą ir ii) pažeidė kitos apeliacinio proceso šalies teisę būti išklausytai ir teisę susipažinti su byla.

39. Tada Bendrasis Teismas nagrinėjo kitos apeliacinio proceso šalies pateiktus reikalavimus atlyginti žalą. Pirma, Bendrasis Teismas pripažino, kad negali priteisti kitai apeliacinio proceso šaliai tariamai patirtos turtinės žalos, nes tai būtų per anksti, „nežin[ant], kokių priemonių ėmėsi SATCEN [Bendrojo Teismo] sprendimui įvykdyti“. Antra, Bendrasis Teismas nusprendė *ex æquo et bono* priteisti kitai apeliacinio proceso šaliai 10 000 EUR už patirtą neturtinę žalą, kurią ji patyrė būdama netikra dėl faktinių aplinkybių, kuriomis ji buvo kaltinama, ir dėl to, kad buvo labai pakenkta jos orumui ir profesinei reputacijai[14].

7 Skundžiamo sprendimo 80–114 punktai.

8 Skundžiamo sprendimo 118–132 punktai.

9 Atitinkamai skundžiamo sprendimo 133–138 ir 139–143 punktai.

10 Skundžiamo sprendimo 144–150 punktai.

11 Skundžiamas sprendimas, ypač jo 160 ir 161 punktai.

12 Skundžiamo sprendimo 168–231 punktai.

13 Skundžiamo sprendimas, ypač jo 232–241 punktai.

14 Skundžiamo sprendimo 242–261 punktai.

40. Tuo remiantis, skundžiamu sprendimu: i) panaikintas apeliacinės komisijos sprendimas; ii) panaikintas sprendimas laikinai nušalinti nuo pareigų; iii) sprendimas atleisti iš pareigų; iv) SATCEN įpareigotas sumokėti kitai apeliacinio proceso šaliai 10 000 EUR už patirtą neturtinę žalą; v) atmesta likusi ieškinio dalis; v) SATCEN nurodyta padengti savo ir kitos apeliacinio proceso šalies patirtas bylinėjimosi išlaidas ir vii) Taryba įpareigota padengti savo bylinėjimosi išlaidas.

41. 2019 m. sausio 10 d. Teisingumo Teismui paduotame apeliaciniame skunde SATCEN prašo panaikinti skundžiamą sprendimą, atmesti kitos apeliacinio proceso šalies pateiktus reikalavimus ir priteisti iš jos bylinėjimosi išlaidas. Taryba įstojo į bylą palaikyti SATCEN reikalavimų.

42. Kita apeliacinio proceso šalis Teisingumo Teismo prašo atmesti apeliacinį skundą ir priteisti iš SATCEN bylinėjimosi išlaidas.

43. Šalys 2019 m. gruodžio 4 d. surengtame Teisingumo Teismo posėdyje pateikė žodines pastabas.

IV. Vertinimas

44. SATCEN pateikia keturis apeliacinio skundo pagrindus. Pirmasis ir antrasis pagrindai susiję su Bendrojo Teismo išvadomis, susijusiomis su jo jurisdikcija nagrinėti bylą ir kitos apeliacinio proceso šalies reikalavimų priimtinumu. Trečiasis ir ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindai susiję su Bendrojo Teismo išvadomis dėl bylos esmės.

45. Pirmiausia analizuosiu SATCEN pirmąjį ir antrąjį apeliacinio skundo pagrindus. Manau, juos būtų geriausia nagrinėti kartu, nes jie vienas su kitu susipynę. Jais abiem, pasitelkiant iš esmės sutampančius argumentus, siekiama įrodyti, kad Sutartys nesuteikia Bendrajam Teismui pagrindo pripažinti savo jurisdikciją priimti sprendimą dėl kitos apeliacinio proceso šalies pateiktų reikalavimų.

A. Pirmasis ir antrasis apeliacinio skundo pagrindai

1. Šalių argumentai

46. Pirma, SATCEN kritikuoja skundžiamą sprendimą dėl to, kad jo 80–114 punktuose buvo nuspręsta, kad Bendrasis Teismas turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl visų kitos apeliacinio proceso šalies pateiktų reikalavimų. Viena vertus, SATCEN teigia, kad, atsižvelgiant į suteikimo principą, tam, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turėtų jurisdikciją, turi būti tai aiškiai numatanti nuostata. Vis dėlto šioje byloje nagrinėjamu atveju tokios nuostatos nėra. Kita vertus, kaip Teisingumo Teismas konstatavo Sprendime *Elitaliana*[15], Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją, jeigu ginčijamas sprendimas turi poveikį Sąjungos biudžetui. Vis dėlto SATCEN biudžetas sudarytas tik iš valstybių narių įnašų. Be to, kaip teigia SATCEN, Bendrasis Teismas negali daryti prielaidos turįs jurisdikciją remdamasis tik vienodo požiūrio principu, prilygindamas tarnautojus kitų kategorijų personalui.

47. Antra, SATCEN teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, skundžiamo sprendimo 118–123 punktuose konstatuodamas, kad kitos apeliacinio proceso šalies ieškinys dėl panaikinimo patenka į SESV 263 straipsnio taikymo sritį ir kad jos reikalavimui dėl deliktinės atsakomybės taikomas SESV 268 straipsnis. Visų pirma SATCEN tvirtina, kad kita apeliacinio proceso šalis, kaip SATCEN

15 2015 m. lapkričio 12 d. Sprendimas *Elitaliana / Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753) (toliau – Sprendimas *Elitaliana*).

tarnautoja, negali būti laikoma „trečiąja šalimi“, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio pirmą pastraipą. Be to, SACTEN nuomone, Sprendimas *H / Taryba ir kt.*[16] negali būti taikomas pagal analogiją, nes nagrinėjama byla susijusi su sutartininku, o ne valstybės narės ar Sąjungos institucijos deleguotu tarnautoju.

48. Trečia, SATCEN teigia, kad Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 124–132 punktuose padarė teisės klaidą, atmesdamas SATCEN nepriimtinumu grindžiamą prieštaravimą, paremtą ginčo sutartiniu pobūdžiu. Kadangi kitos apeliacinio proceso šalies ir SATCEN tarpusavio santykiai buvo sutartinio pobūdžio ir kadangi SESV 270 straipsnis netaikomas šiai bylai, SATCEN mano, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija galėtų būti kildinama tik iš sutartyje esančios arbitražinės išlygos, remiantis SESV 272 straipsniu. Vis dėlto kitos apeliacinio proceso šalies sutartyje su SATCEN tokios arbitražinės išlygos nebuvo.

49. Taryba palaiko SATCEN argumentus.

50. Kita apeliacinio proceso šalis laikosi nuomonės, kad tokie argumentai yra nepagrįsti. Jos nuomone, Bendrasis Teismas teisingai patvirtino savo jurisdikciją priimti sprendimą dėl visų jos pateiktų reikalavimų ir dėl jų priimtinumo.

2. Jurisdikcija (Nr. 1): BUSP srityje leidžiančios nukrypti nuostatos taikymo sritis

51. Siekiant išnagrinėti SATCEN argumentus, manau, pirmiausia būtų naudinga pateikti keletą bendrų pastabų dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos apimties BUSP srityje, atsižvelgiant į ESS 24 straipsnio 1 dalį ir SESV 275 straipsnį.

a) Aplinkybės

52. Pagal ESS 24 straipsnio 1 dalį ir SESV 275 straipsnį Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai nepriklauso nuostatos dėl BUSP ir jų pagrindu priimti aktai, bet numatytos dvi išimtis. Dėl abiejų nuostatų Teisingumo Teismas yra priėmęs keletą sprendimų. Šiai bylai yra labai reikšmingi toliau nurodyti sprendimai.

53. Sprendimuose *Mauritius*[17] ir *Tanzania*[18] Teisingumo Teismas konstatavo, be kita ko, kad gali tikrinti, ar derybos dėl tarptautinio susitarimo, susijusio su BUSP, ir jo sudarymas atitiko SESV 218 straipsnyje nustatytą procedūrą. Iš tiesų, kadangi ši procedūra reglamentuota ne su BUSP susijusioje nuostatoje, Teisingumo Teismas yra įgaliotas priimti sprendimą dėl nurodomų procedūrinių klaidų, nulėmusių šios nuostatos pažeidimą.

54. Sprendime *Elitaliana* Teisingumo Teismas patvirtino turįs jurisdikciją nagrinėti ieškinį, kuriuo buvo prašoma panaikinti BUSP civilinės misijos priimtą sprendimą dėl viešojo pirkimo sutarties, dėl kurios atsirado išlaidų Sąjungos biudžetui, sudarymo, grindžiamą nurodomu Sąjungos viešųjų pirkimų teisės normų pažeidimu. Sutarčiai buvo taikomas Finansinis reglamentas[19], kuris nėra BUSP teisės aktas.

16 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas (C-455/14 P, EU:C:2016:569) (toliau – Sprendimas *H / Taryba ir kt.*).

17 2014 m. birželio 24 d. Sprendimas *Parlamentas / Taryba* (C-658/11, EU:C:2014:2025).

18 2016 m. birželio 14 d. Sprendimas *Parlamentas / Taryba* (C-263/14, EU:C:2016:435).

19 2002 m. birželio 25 d. Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 1605/2002 dėl Europos Bendrijų bendrajam biudžetui taikomo finansinio reglamento (OL L 248, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 4 t., p. 74).

55. Sprendime *Rosneft*[20] Teisingumo Teismas konstatavo, jog ESS 19, 24 ir 40 straipsniai, SESV 275 straipsnis ir Chartijos 47 straipsnis aiškintini taip, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją pagal SESV 267 straipsnį priimti prejudicinį sprendimą dėl akto, kuris priimtas remiantis nuostatomis dėl BUSP, kaip antai Sprendimo 2014/512, galiojimo, jeigu prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas siekiant, kad būtų peržiūrėta šio sprendimo atitiktis ESS 40 straipsniui arba ribojamųjų priemonių fiziniams ar juridiniams asmenims teisėtumas.

56. Galiausiai Sprendime *H / Taryba ir kt.* Teisingumo Teismas konstatavo, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nagrinėti ieškinį dėl BUSP misijos vadovo priimtų sprendimų, susijusių su valstybės narės deleguoto tarnautojo perkėlimu iš vieno misijos biuro į kitą, panaikinimo. Svarbu tai, jog Teisingumo Teismas paaiškino turintis jurisdikciją ir dėl aktų, kurių viena dalis turinio susijusi su BUSP, o kita – nesusijusi su BUSP (toliau – dvejopo turinio sprendimai)[21].

57. Iš minėtų bylų kyla toliau nurodyti pagrindiniai principai.

58. Pirma, kadangi ESS 24 straipsnio 1 dalyje ir SESV 275 straipsnyje įtvirtinta nuostata, leidžianti nukrypti nuo bendrosios jurisdikcijos taisyklės (toliau – BUSP srityje leidžianti nukrypti nuostata), o pagal ESS 19 straipsnį Europos Sąjungos Teisingumo Teismui suteikiama jurisdikcija siekiant užtikrinti, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės, tos nuostatos turi būti aiškinamos siaurai.

59. Antra, nors Sąjungos aktas gali būti susijęs su BUSP arba netgi gali būti priimtas „BUSP kontekste“, jeigu aktas paremtas (materialiniu arba procedūriniu) ne BUSP teisiniu pagrindu, Sąjungos teisės aktų leidėjas turi jurisdikciją tikrinti atitiktį atitinkamoms ne BUSP nuostatoms.

60. Trečia, Sąjungos institucijų ar įstaigų priimti aktai neišvengia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos vien todėl, kad jie yra priimti remiantis BUSP nuostatomis.

61. Taigi, šie principai, aiškinami kartu, rodo, jog tam, kad Sąjungos aktui būtų taikoma BUSP srityje leidžianti nukrypti nuostata, jis turi atitikti du reikalavimus. Pirma, jis turi būti *formaliai* grindžiamas BUSP nuostatomis. Antra, aktas pagal savo *turinį* arba *materialines nuostatas* turi atitikti BUSP priemonę.

62. Pirmasis iš šių reikalavimų kyla iš ESS 24 straipsnio 1 dalies ir SESV 275 straipsnio formuluotės. Žinoma, antrasis reikalavimas šiose nuostatose aiškiai nenurodytas. Tiesa yra ir tai, kad laipsniškas tokio papildomo reikalavimo nustatymas formuojamoje jurisprudencijoje reiškė, kad BUSP srityje leidžiančios nukrypti nuostatos taikymo sritis susiaurėjo, nes aktams, kuriems, atrodytų, būtų taikoma ši leidžianti nukrypti nuostata, bent jeigu Sutartys būtų aiškinamos formaliai, pradėta taikyti teisminė kontrolė.

63. Vis dėlto manau, kad tokia įvykių raida yra visiškai teisinga. Prieš apibūdindamas minėto antrojo reikalavimo aiškinimo kriterijus, paaiškinsiu, kodėl sisteminis, istorinis ir teleologinis ESS 24 straipsnio 1 dalies ir SESV 275 straipsnio aiškinimas patvirtina Teisingumo Teismo pasirinktą kryptį.

b) Tinkamam ESS 24 straipsnio 1 dalies ir SESV 275 straipsnio aiškinimui svarbūs aspektai

64. Nagrinėjant ESS 24 straipsnio 1 dalį ir SESV 275 straipsnį atsižvelgiant į Europos Sąjungos konstitucinę sistemą, visiškai nieko keisto, kad šios nuostatos yra aiškinamos siaurai.

20 2017 m. kovo 28 d. Sprendimas *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2017:236) (toliau – Sprendimas *Rosneft*).

21 Žr. Sprendimo *H / Taryba ir kt.* 54 ir 55 punktus.

65. Pirma, negalima pamiršti, kad, nors BUSP yra sritis, kuriai taikomos „konkrečios taisyklės ir procedūros“ [22], ji taip pat yra sudedamoji Sąjungos teisės dalis. Jurisdikcijos neturėjimas BUSP srityje nereiškia, kad nėra jokių materialinių kriterijų. Pirmiausia, Sąjungos išorės veiksmai, nesvarbu, ar jų būtų imamasi BUSP, ar kitos politikos srityje, grindžiami tais pačiais principais ir tikslais [23]. Sąjunga privalo užtikrinti „savo išorės veiksmų įvairių sričių *bei* jų ir kitų savo politikos krypčių nuoseklumą“ [24].

66. Dar svarbiau yra tai, kad pagal BUSP priimti aktai privalo atitikti bendruosius Sąjungos teisės principus, įskaitant Chartijoje įtvirtintas pagrindines teises. Iš tiesų Chartijos 51 straipsnio 1 dalyje pateikiama jos taikymo srities *institucinė apibrėžtis*, kiek tai susiję su Sąjungos veiksmais: Chartija taikoma visais atvejais, kai Sąjungos institucija, įstaiga ar organas imasi veiksmų. Šiuo teiginiu neleidžia suabejoti ESS 24 straipsnio 1 dalis ir SESV 275 straipsnis: juose nustatyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo atliekamos kontrolės išimtis, bet pagal šias nuostatas neatmetama nei Chartijos, nei kitų pirminės teisės nuostatų taikymo galimybė. Taigi, nepaisant didelių apribojimų, susijusių su galimybe BUSP priemonėms taikyti teisminę kontrolę (dėl to generalinis advokatas N. Wahl BUSP pavadino *lex imperfecta*) [25], nepaneigiama, kad net ir šiems aktams taikomos taisyklės. *Lex imperfecta* nereiškia *absentia legis*.

67. Antra, pradėjęs nuo istorinio Sprendimo *Les Verts I* [26], Teisingumo Teismas nuosekliai konstatuoja, kad (dabartinė) Europos Sąjunga yra teisinė bendrija ir kad Sutartimis nustatyta visa ieškinių ir procedūrų sistema, pagal kurią Europos Sąjungos Teisingumo Teismui priskirta Sąjungos institucijų aktų teisėtumo kontrolė. Dabar teisinės valstybės principas yra ne tik viena iš ESS 2 straipsnyje įtvirtintų vertybių, kuriomis grindžiama Sąjunga, bet ir pagal ESS 21 ir 23 straipsnius nurodomas kaip vienas iš principų, kuriais grindžiami Sąjungos išorės veiksmai, taip pat ir specifinėje BUSP srityje.

68. Kaip ne kartą konstatavo Teisingumo Teismas, pats veiksmingos teisminės kontrolės egzistavimas, skirtas Sąjungos teisės nuostatų laikymuisi užtikrinti, neatsiejamas nuo teisinės valstybės egzistavimo [27]. Sutarties sistema pagrįsta tuo, jog suteikiama galimybė pareikšti tiesioginį ieškinį dėl institucijų priimtų *bet kurių nuostatų*, kurios gali turėti teisinių padarinių [28].

69. Turint tai omenyje, žinoma, nepaneigiama, kad, kaip teigia SATCEN, atsižvelgiant į ESS 13 straipsnio 2 dalį ir Chartijos 51 straipsnio 2 dalį, Chartijos 47 straipsnis negali suteikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui jurisdikcijos, jeigu ji nėra suteikiama pagal Sutartis [29]. Vis dėlto, kaip Bendrasis Teismas teisingai pažymėjo skundžiamo sprendimo 85 punkte, pagal veiksmingos teisminės gynybos principą Teisingumo Teismo jurisdikcijos dėl aktų, galinčių turėti poveikį fiziniams asmenims, negalimumas turi būti aiškinamas siaurai [30]. Kitaip tariant, Chartijos 47 straipsnis neleidžia Teisingumo Teismui perrašyti Sutarčių, bet pagal jį reikalaujama, kad Teisingumo Teismas aiškintų esamas nuostatas taip, kad būtų išnaudotos visos jų suteikiamos galimybės užtikrinti teisminę gynybą visiems asmenims, su kuriais yra susiję Sąjungos institucijų ar įstaigų aktai.

22 ESS 24 straipsnio 1 dalis.

23 Žr. ESS 21 straipsnio 1 ir 2 dalis. Bendrai žr. SESV 7 straipsnį.

24 ESS 21 straipsnio 3 dalis (išskirta mano).

25 Žr. generalinio advokato išvadą byloje *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:212, 45 punktas).

26 1986 m. balandžio 23 d. Sprendimas *Les Verts / Parlamentas* (294/83, EU:C:1986:166, 23 punktas) (toliau – Sprendimas *Les Verts I*). Žr. naujesnį 2019 m. lapkričio 5 d. Sprendimą *ECB r kt. / Trasta Komercbanka ir kt.* (C-663/17 P, C-665/17 P ir C-669/17 P, EU:C:2019:923, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

27 Žr. 2015 m. spalio 6 d. Sprendimą *Schrems* (C-362/14, EU:C:2015:650, 95 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

28 Žr., be kita ko, Sprendimo *Les Verts I* 24 punktą ir Sprendimo *Elitaliana* 67 punktą.

29 Šiuo klausimu žr. 2002 m. liepos 25 d. Sprendimą *Unión de Pequeños Agricultores / Taryba* (C-50/00 P, EU:C:2002:462, 44 punktas). Žr. naujesnio Sprendimo *Rosneft* 74 punktą.

30 Šiuo klausimu taip pat žr. Sprendimo *Rosneft* 74 punktą.

70. Trečia, naujausia Teisingumo Teismo jurisprudencija labai aiškiai patvirtina, kad, neatsižvelgiant į teisinį režimą, pagal kurį veikia Sąjungos institucijos, joms iš esmės taikoma teisminė kontrolė. Laikantis ESS 19 straipsnio, apskritai šią užduotį turi atlikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, siekdamas užtikrinti, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės.

71. Pavyzdžiui, Sprendime *Florescu*[31] Teisingumo Teismas konstatavo, kad 2009 m. Europos Komisijos (tuometinės Europos Bendrijos vardu) ir Rumunijos sudarytas susitarimo memorandumas, nepaisant jo *sui generis* pobūdžio, pagal SESV 267 straipsnį turėjo būti laikomas institucijų aktu. Sprendime *James Elliot Construction*[32] Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą dėl suderintų techninių standartų (toliau – STS), nors STS yra ne privalomieji aktai, o savanoriškai naudojami dokumentai ir juos formaliai priima privatūs subjektai. Teisingumo Teismas nusprendė, kad STS sukelia teisinių pasekmių, o Komisija dalyvavo jų priėmimo ir įgyvendinimo procese. Be to, Sprendime *Ledra*[33] Teisingumo Teismas nustatė, kad dėl Sąjungos institucijų, kurios ėmėsi veiksmų ne Sąjungos sistemoje, neteisėto elgesio gali būti pareikštas ieškinys dėl žalos atlyginimo remiantis deliktine atsakomybe pagal SESV 268 ir 340 straipsnius.

72. Ketvirta, istoriškai nagrinėjant ESS 24 straipsnio 1 dalį ir SESV 275 straipsnį, nėra pagrindo šias nuostatas aiškinti taip, kad būtų viršyta tai, kas yra griežtai būtina BUSP specifikai išlaikyti. BUSP srityje leidžianti nukrypti nuostata pirmiausia skirta išlaikyti savitai „*institucinei pusiausvyrai*“, kurios, kiek tai susiję su šia politika, siekė Sutarčių rengėjai[34]. Kadangi BUSP sritis yra itin politinė, buvo nuspręsta, kad šią politiką daugiausia apibrėš ir įgyvendins Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba, o vykdys vyriausiasis įgaliotinis ir valstybės narės[35]. Be to, buvo nuspręsta, kad, nors naujosios BUSP nuostatos formaliai yra įtrauktos į Sutartis, jos „neturi įtakos dabartiniams valstybių narių įsipareigojimams jų užsienio politikos nustatymo bei vykdymo <…> srityse“[36].

73. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, BUSP srityje leidžiančiai nukrypti nuostatai suteikta siaura taikymo sritis atitinka svarbiausius konstitucinius Europos Sąjungos principus. Dabar nagrinėsiu, ką šie principai galėtų reikšti praktiškai.

c) Tikrai su BUSP susijęs turinys?

74. ESS 24 straipsnio 1 dalis ir SESV 275 straipsnis yra „turiniu grindžiamų išimčių“ išraiška: Sutarčių rengėjai nusprendė, kad BUSP klausimai neišvengiamai yra politinio pobūdžio ir todėl jiems negali būti taikoma teisminė kontrolė. Šiame kontekste nereikėtų pamiršti, kad pagal pobūdį BUSP yra veiklos politika: politika, kurią įgyvendindama Sąjunga siekia (plačiai apibrėžtų) tikslų, vykdydama tam tikrą (plačiai apibrėžtą) veiklą – daugiausia vykdomojo ir politinio pobūdžio[37].

75. Kaip yra pakankamai aišku iš Europos Sąjungos sutarties V antraštinės dalies 2 skyriaus (ir ypač ESS 25 straipsnio) nuostatų, BUSP taisyklės ir aktai daugiausia skirti, viena vertus, Sąjungos institucijų ir įstaigų ir, kita vertus, valstybių narių elgesiui reglamentuoti. „Tipine“ BUSP priemone nesiekiama suteikti teisių ir pareigų privatiems asmenims[38].

31 2017 m. birželio 13 d. Sprendimas *Florescu ir kt.* (C-258/14, EU:C:2017:448).

32 2016 m. spalio 27 d. Sprendimas *James Elliott Construction* (C-613/14, EU:C:2016:821).

33 2016 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Ledra Advertising ir kt. / Komisija ir ECB* (C-8/15 P–C-10/15 P, EU:C:2016:701).

34 Žr., pvz., Europos Konvento darbo grupės dėl Teisingumo Teismo „Supplementary report on the question of judicial control relating to the common foreign and security policy“ (Papildoma ataskaita dėl teisminės kontrolės, susijusios su bendra užsienio ir saugumo politika) (CONV689/1/03REV1) 5 punktą. Apskritai dėl šių nuostatų genezės su nuorodomis į atitinkamus parengiamuosius aktus žr. Deinza, E., „The Intergovernmental Pillars of the European Union“, Oxford University Press, Oxford, 2002, p. 311–322; arba Heliskoski, J., „Made in Luxembourg: The fabrication of the law on jurisdiction of the court of justice of the European Union in the field of the Common Foreign and Security Policy“, *Europe and the World: A law review*, vol. 2(1):3, UCL Press, 2018, p. 2–5.

35 ESS 24 straipsnio 1 dalis ir 26 straipsnis.

36 Žr. Deklaraciją Nr. 13 („Deklaracija dėl bendros užsienio ir saugumo politikos“), pridėtą prie Lisabonos sutarties.

37 Dėl šios frazės žr. generalinio advokato N. Wahl išvadą byloje *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:212, 59 punktas).

38 Žr., pvz., ESS 24 straipsnio 1 dalį: „Įstatymo galią turintys aktai nėra priimami“.

76. Tuo remdamiesi, Sutarčių rengėjai nusprendė, kad visi ginčai dėl minėtų nuostatų taikymo turėtų būti sprendžiami politiniu lygmeniu, neįtraukiant teismų. Vertinant šiuo požiūriu, tai, kad privatūs asmenys negali ginčyti BUSP priemonių teisėtumo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, neturėtų būti laikoma didele spraga Sąjungos teisės sistemoje.

77. Vadinasi, nustatant, ar Teisingumo Teismas „dalyvauja, ar nedalyvauja“ konkrečiu atveju, turėtų būti atidžiai vadovaujamasi logika, kuria Sutarčių rengėjai rėmėsi priimdami pirmiau apibūdintus sprendimus. Laikantis šio požiūrio, BUSP srityje leidžianti nukrypti nuostata negali būti suprantama kaip apimanti aktus, kurie, nors ir susiję su BUSP arba netgi formaliai priimti BUSP srityje, nėra iš karto ar tiesiogiai susiję su šios politikos apibrėžimu, įgyvendinimu ar vykdymu. Kitaip tariant, jeigu ryšys tarp Sąjungos akto ir veiksmo ar veiklos, susijusios su Sąjungos užsienio politika arba Sąjungos saugumu, yra tik netiesioginis, būtų sunku pateisinti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos netaikymą. Bet koks Sąjungos teismų dalyvavimas tokiais atvejais negalėtų apriboti (arba bent jau labai mažai tikėtina, kad galėtų apriboti) diskreciją, kuria Sąjungos institucijos ir valstybės narės turi, imdamosi veiksmų BUSP srityje.

78. Be to, reikėtų pridurti, kad (riboti) Europos Sąjungos Teisingumo Teismo įgaliojimai peržiūrėti kai kurių aktų, kurie formaliai yra priimti BUSP srityje, teisėtumą tikrai nereiškia, kad Sąjungos teismas gali peržiūrėti (arba pageidauja peržiūrėti) iš esmės politinius užsienio politikos ar saugumo sprendimus. Neatsižvelgdamas į tai, ar ESS 24 straipsnio 1 dalyje ir SESV 275 straipsnyje kodifikuojama tam tikros formos „politinio klausimo doktrina“, Teisingumo Teismas parodė, kad labai atidžiai atsižvelgia į savo konstitucinio vaidmens apribojimus, kuriuos nustato Sutartys [39] ir ypač valdžių padalijimo principas [40]. Teisingumo Teismas taip pat yra ne kartą konstatavęs, kad kai Sąjungos institucijos turi plačią diskreciją, visų pirma kai jos priima sprendimus, kurie pirmiausia yra politinio pobūdžio, ir atlieka sudėtingus vertinimus, naudojantis šia diskrecija atliktų vertinimų teisminė kontrolė yra ribota [41].

79. Dėl šių priežasčių yra pakankamai aišku, jog aplinkybės, kad aktas yra *formaliai* grindžiamas BUSP nuostatomis arba priimtas šioje srityje, paprasčiausiai nepakanka, kad būtų taikoma BUSP srityje leidžianti nukrypti nuostata. Akto *turinys* taip pat turi būti tikrai susijęs su BUSP.

80. Todėl natūraliai kyla klausimas: kas yra tikrai su BUSP susijęs turinys? Tenka pripažinti, kad neįmanoma nustatyti neginčijamo kriterijaus, kuriuo remiantis su BUSP susijusį turinį būtų galima aiškiai atriboti nuo su BUSP nesusijusio turinio. Tokiam atribojimui būtinai reikės įvertinti kiekvieną konkretų atvejį, o šis vertinimas labai priklausys nuo konteksto.

81. Vis dėlto iš esamos jurisprudencijos [42] matyti, kad *įprastų administracinių aktų*, t. y. Sąjungos administracijos aktų, kurie nėra neatsiejami nuo BUSP tikslų siekimo, turinys nėra (pakankamai) susijęs su BUSP, kad jiems nebūtų taikoma teisminė kontrolė. Paprastai tokie aktai apima, pavyzdžiui (ir visų pirma), sprendimus dėl personalo valdymo, sprendimus, susijusius su biudžetu ir išlaidomis, arba sprendimus, priimamus per įprastas ir eilines viešųjų pirkimų procedūras.

39 Žr., pvz., 2016 m. kovo 1 d. Sprendimą *National Iranian Oil Company / Taryba* (C-440/14 P, EU:C:2016:128, 77 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Dėl Teisingumo Teismo savęs ribojimo klausimo teisės doktrinoje su papildomomis nuorodomis žr. Koutrakos, P., „Judicial Review in the ES's Common Foreign and Security Policy“, *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 67, Cambridge University Press, 2017, p. 13.

40 Kaip yra nurodęs *Supreme Court of the United States* (JAV Aukščiausiasis Teismas), „the nonjusticiability of a political question is primarily a function of the separation of powers“ („politinio klausimo teisminės kontrolės negalimumą pirmiausia lemia valdžių padalijimas“) (žr. *Baker v Carr*, 369 U.S. 186 (1962)). Taip pat žr. generalinio advokato M. Wathelet išvadą byloje *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2016:381, 52 punktas).

41 Žr. neseniai priimtą 2019 m. gruodžio 19 d. Sprendimą *Puppinck ir kt. / Komisija* (C-418/18 P, EU:C:2019:1113, 95 ir 96 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

42 Žr. šios išvados 54 ir 56 punktuose nurodytą jurisprudenciją.

82. Reikėtų pabrėžti tikslinamąsias sąvokas „paprastai“ ir „eilines“ arba „įprastas“: esmė yra ta, kad sprendimo turinys yra bendras, o ne būdingas BUSP. Abstrakčiai ši mintis turbūt būtų geriausiai paaiškinama mąstymo eksperimentu, susijusiu su turinio sugretinimu: ar ginčijamas aktas, kuris formaliai grindžiamas BUSP nuostata, galėtų būti priimtas kitame, ne BUSP, kontekste? Jeigu taip, ar jo turinys ir priėmimo motyvai būtų panašūs, o gal net tokie patys, jeigu jis būtų priimtas ne BUSP kontekste? Jeigu atsakymas į abu šiuos klausimus yra teigiamas, tikėtina, kad akto turinys nėra tikrai susijęs su BUSP.

83. Iš tiesų bendro pobūdžio administraciniai aktai paprastai neturi jokių politinių ar strateginių poteksčių. Nors šie aktai priimami BUSP kontekste, jie yra susiję su įprasta Sąjungos administracijos veikla. Be to, jie tikrai gali paveikti konkrečių privačių asmenų ar subjektų padėtį. Tokiomis aplinkybėmis Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teisė į veiksmingą teisinę gynybą turi būti taikoma visa. Turi būti galima šių aktų teisminė kontrolė, neatsižvelgiant į formalų jų pavadinimą.

84. Galiausiai, kaip jau minėta šioje išvadoje [43], Teisingumo Teismas neseniai nusprendė, kad tokie argumentai taip pat taikomi dvejopo turinio sprendimams. Vis dėlto neaiškinčiau šio teiginio taip, kad Sąjungos teismas turi peržiūrėti kiekvieną nurodomą pažeidimą ar klaidą, siejamą su tokiais sprendimais. Žinoma, gali būti sunku atskirti tokių aktų dvejopą turinį. Jeigu dvejopo turinio sprendimas gali būti peržiūrimas remiantis jo turiniu, kuris nėra su BUSP susijęs turinys, gali nutikti ir taip, kad tam tikru mastu bus atsitiktinai peržengtos ribos, apibrėžiančios šio akto su BUSP susijusį turinį.

85. Būtent dėl tokių priežasčių siūlyčiau Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją šiais klausimais suprasti kaip laipsnišką procesą, o ne „viskas arba nieko“ kraštutinumus, kai vien dėl dvejopo turinio buvimo viskas automatiškai tampa teisminės kontrolės objektu. Viename gale rikiuojasi sprendimai, kurie formaliai grindžiami BUSP nuostata, bet jų turinys turi mažai ką bendro su BUSP. Kitame gale yra sprendimai, kuriems būtų visiškai aiškiai taikoma BUSP srityje leidžianti nukrypti nuostata. O per vidurį, „pilkojoje“ zonoje, atsiduria dvejopo arba mišraus turinio sprendimai, kuriuos patartina vertinti atsargiai ir santūriai [44]. Jeigu su BUSP nesusijęs akto turinys yra tik šalutinis jo su BUSP susijusio turinio atžvilgiu, pastarasis turinys gali vyrauti, ir todėl teisminė kontrolė gali būti apribota ar net negalima.

d) Nagrinėjama byla

86. Atsižvelgdamas į pirmiau pateiktus argumentus, laikausi nuomonės, jog Bendrasis Teismas nesuklydo nuspręsdamas, kad turi jurisdikciją nagrinėti bylą.

87. Ginčijami sprendimai yra įprasto personalo valdymo aktai, kuriuose nėra jokio konkretaus BUSP būdingo turinio, žinoma, kiek tai susiję su Teisingumo Teisme pristatytu ir nagrinėjamu atveju. Iš tiesų ginčijami sprendimai niekuo nesiskiria nuo sprendimų, kurie panašiu atveju galėtų būti priimami dėl kiekvieno bet kurios Sąjungos įstaigos ar agentūros, įsteigtos bet kurioje kitoje Sąjungos politikos srityje, darbuotojo.

88. Be to, priešingai SATCEN pateiktiems argumentams, manau, jog tai, kad ginčijamais sprendimais tariamai pažeistos Sąjungos taisyklės nėra susijusios su Sąjungos biudžetu, neturi reikšmės. Teisingumo Teismo sprendimas *Elitaliana* neleidžia teigti, kad BUSP srityje priimtų Sąjungos aktų teisminė kontrolė galima tik tuo atveju, jeigu jais pažeidžiamos Sąjungos biudžetą reglamentuojančios

43 Žr. šios išvados 56 punktą.

44 Taip pat žr. šios išvados 78 punktą. Nors galbūt tokiose situacijose jurisdikcija kai kurių sprendimo elementų atžvilgiu pripažįstama nenoriai, peržiūros intensyvumas gali būti pakankamai didelis.

taisyklės. Toje byloje elementas, dėl kurio aktą buvo galima ginčyti Sąjungos teismuose, buvo tai, kad, nors aktą priėmė pagal BUSP įsteigtas subjektas (taigi jam potencialiai buvo taikomos su BUSP susijusios nuostatos), ginčijamas sprendimas: i) buvo priimtas remiantis nuostatomis, nesusijusiomis su BUSP; ir ii) ieškovas kaltino nuostatų, nesusijusių su BUSP, pažeidimais.

89. Taigi, mano nuomone, Sprendime *Elitaliana* biudžeto elementas buvo konkretus pavyzdys bendresnės taisyklės, kurią apibūdinau pirmesnėje šios išvados dalyje: toje byloje nagrinėti viešųjų pirkimų sprendimai buvo paprasti administraciniai aktai, kurie nebuvo neatsiejami nuo BUSP įgyvendinimo, todėl jų teisminė kontrolė buvo galima.

3. Jurisdikcija (Nr. 2): sutartinis darbo santykių pobūdis ir arbitražinės išlygos nebuvimas

90. Toliau šioje išvadoje paaiškinsiu, kodėl laikausi nuomonės, kad Bendrasis Teismas taip pat nepadarė teisės klaidos, pripažindamas savo jurisdikciją, nors nebuvo paisyta kitų dviejų SATCEN nurodytų aplinkybių: aplinkybės, kad darbo santykiai buvo grindžiami kitos apeliacinio proceso šalies ir SATCEN sutartimi, ir konkrečios arbitražinės išlygos, numatančios Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją, nebuvimo šioje darbo sutartyje.

a) Įžanginės pastabos dėl personalo klausimų

91. Europos Sąjungos ir jos personalo santykius daugiausia reglamentuoja Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos pareigūnų tarnybos nuostatai ir kitų tarnautojų įdarbinimo sąlygos (toliau – Bendrieji tarnybos nuostatai)[45]. Pagal SESV 270 straipsnį Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi „monopolį“ spręsti Sąjungos ir jos tarnautojų ginčus „neperžengiant [Bendruosiuose tarnybos nuostatuose] nustatytų ribų ir laikantis juose numatytų sąlygų“.

92. Vis dėlto Europos Sąjungos agentūros ir įstaigos dažnai turi savo tarnybos nuostatus, kurie gali būti panašūs į Bendruosius tarnybos nuostatus arba skirtis nuo jų[46]. Kaip minėta šios išvados 8 punkte, SATCEN turi savo tarnybos nuostatus. Kiek tai yra svarbu šios bylos aplinkybėmis, SATCEN tarnybos nuostatai buvo priimti 2009 m. rugsėjo 14 d. Tarybos sprendimu[47].

93. Pagal SATCEN tarnybos nuostatų 1 straipsnio 1 dalį juose nustatytos taisyklės, išskyrus tam tikras išimtis, taikomos „darbuotojams, kuriuos pagal sutartį įdarbino [SATCEN]“.

94. Savo ruožtu SATCEN tarnybos nuostatų 1 straipsnio 2 dalyje sąvoka „darbuotojas“ apibrėžiama kaip apimanti dvi skirtingas personalo kategorijas:

„a) darbuotojus, sudariusius sutartis su SATCEN ir užimančius kasmet prie SATCEN biudžeto pridedamoje darbuotojų lentelėje išvardytas biudžetines pareigybes;

b) vietinius darbuotojus, sudariusius sutartis su SATCEN vadovaujantis vietos nacionalinės teisės aktais“.

45 Reglamentas Nr. 31 (EEB), 11 (EAEB) (OL P 45, 1962, p. 1385) su pakeitimais.

46 Kai kurios Europos Sąjungos agentūros, misijos ir kitos įstaigos neturi savo tarnybos nuostatų ir samdo personalą pagal kitokio pobūdžio sutartis. Atsižvelgiant į šioms sutartims taikomą teisinį pagrindą, šioje išvadoje pateikti argumentai, susiję su kitos apeliacinio proceso šalies situacija, gali būti reikšmingi arba neturėti reikšmės šių Europos Sąjungos agentūrų, misijų ir kitų įstaigų personalui. Šiuo klausimu žr. dar nagrinėjamą bylą *SC / Eulex Kosovo*, C-730/18 P.

47 Šiuo sprendimu buvo panaikinti ankstesni SATCEN tarnybos nuostatai, kuriuos Taryba priėmė 2001 m. gruodžio 21 d. (OL L 39, 2002, p. 44), su paskesniais pakeitimais.

95. Taigi SATCEN tarnybos nuostatais iš esmės sukuriama dviejų lygių darbuotojų įdarbinimo sistema [48]. SATCEN gali, viena vertus, įdarbinti personalą kaip „darbuotojus“, ir tokiu atveju darbuotojų ir agentūros sutartinius santykius iš esmės reglamentuoja SATCEN tarnybos nuostatai. Kita vertus, SATCEN gali įdarbinti personalą kaip „vietos darbuotojus“, sudarydamas su jais nacionalinės teisės reglamentuojamas sutartis.

96. Taigi, vertinant pagal sutartis, šios dvi darbuotojų kategorijos nėra analogiškos. Šis skirtumas neišvengiamai turi poveikį klausimui dėl to, koks teismas yra tinkamas nagrinėti bet kurį su darbu susijusį darbuotojo ir darbdavio ginčą.

97. Kalbant apie *vietinius darbuotojus*, SATCEN ir įdarbinamas asmuo turi platesnę diskreciją derėtis dėl įvairių būsimų jų profesinių santykių aspektų. Svarbiausi šių santykių požymiai nustatomi pačioje sutartyje, kuriai atitinkamais atvejais papildomai taikomi atitinkami nacionaliniai įstatymai. Priešingai nei tarnautojų atveju, SATCEN tarnybos nuostatų (ar bet kurio kito panašaus Sąjungos institucijų akto) reikšmė šiuo atveju yra daug mažesnė. Taigi darbdavio ir jo darbuotojų profesiniai santykiai gali būti tinkamai apibrėžiami kaip sutartiniai santykiai.

98. Taigi, kalbant apie vietinius darbuotojus, agentūros sutartinę atsakomybę, remiantis SESV 340 straipsnio pirma pastraipa, reglamentuoja „atitinkamai sutarčiai taikoma teisė“. Taigi sutartyje gali būti numatyta arbitražinė išlyga arba specialiosios nuostatos, pagal kurias jurisdikcija suteikiama, pavyzdžiui, vietos teismams arba kitiems nacionaliniams teismams. Nėra draudžiami ir kitokie šalių susitarimai dėl ginčų sprendimo. Be to, pagal SESV 272 straipsnį jurisdikcija gali būti suteikiama ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismui. Iš tiesų tokiais atvejais Europos Sąjungos Teisingumo Teismas negali būti laikomas vieninteliu turinčiu jurisdikciją, nes tai prieštarautų SESV 272 ir SESV 274 straipsnių nuostatoms [49].

99. Įdarbindamas *tarnautojus*, SATCEN turi mažiau diskrecijos. Tiesa yra tai, kad tarnautojo ir Sąjungos agentūros profesiniai santykiai pradedami sutartimi. Vis dėlto būtų netikslu šiuos santykius laikyti grindžiamus vien sutartimi. Iš esmės darbo sutartis yra pagrindas pradėti eiti pareigas, kurių pagrindinių savybių šalys laisvai nenustato sutartimi. Iš tiesų tarnautojo ir agentūros profesinius santykius daugiausia reglamentuoja Sąjungos viešosios teisės aktas – SATCEN tarnybos nuostatai. Taigi procedūra, kuria vadovaujamasi įdarbinant, apibrėžiama nagrinėjama sutartis ir teisinis pagrindas, kuriuo remiantis susitariama dėl šios sutarties, susiję su prerogatyvų, kurios agentūrai suteikiamos visuotinai taikomu Sąjungos aktu, įgyvendinimu [50].

100. Kitaip tariant, sutartis iš esmės yra priemonė laikytis SATCEN tarnybos nuostatose įtvirtintos privalomos tvarkos. Tas pats pasakytina ir apie tinkamo teismo, kuris spręs su darbu susijusius ginčus, pasirinkimą (arba, kalbant konkrečiau, apie jo pasirinkimo nebuvimą). Šie elementai kaip privalomi išdėstyti SATCEN tarnybos nuostatuose. Šiuo požiūriu nagrinėjama agentūra veikia ne taip, kaip bet kuris kitas (privatus) darbdavys.

48 Toliau šioje išvadoje daugiausia dėmesio skirsiu SATCEN tiesiogiai įdarbintiems darbuotojams, neįtraukdamas darbuotojų, kurie potencialiai galėtų būti deleguojami valstybių narių ir Sąjungos institucijų.

49 SESV 274 straipsnyje numatyta, kad, „išskyrus tuos atvejus, kai Sutartys numato [Europos Sąjungos Teisingumo Teismo] jurisdikciją, valstybių narių teismų jurisdikcijai priklauso spręsti ginčus, kurių viena iš šalių yra Sąjunga“. Šiuo klausimu pagal analogiją žr. 2015 m. rugsėjo 9 d. Sprendimą *Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro / Komisija* (C-506/13 P, EU:C:2015:562, 19 punktas).

50 Šiuo klausimu žr. 2004 m. spalio 14 d. Sprendimą *Pflugradt / ECB* (C-409/02 P, EU:C:2004:625, 33 ir paskesni punktai), nurodytą skundžiamo sprendimo 129 punkte. Taip pat žr. generalinio advokato F. Léger išvadą byloje *Pflugradt / ECB* (EU:C:2004:416, 32–36 punktai).

101. Tokiomis aplinkybėmis bet koks sprendimas dėl nagrinėjamos agentūros sutartinės atsakomybės, atsirandančios dėl darbo sutarties pažeidimo, visada bus susijęs su Sąjungos institucijų laikantis Sąjungos Sutartyse nustatytų procedūrų priimtame ir *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* (L serija) paskelbtame viešosios teisės akte išdėstytų nuostatų aiškinimu. Šiuo klausimu reikia nepamiršti, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį Europos Sąjungos Teisingumo Teismas „užtikrina, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės“ [51].

102. Atsižvelgdamas į tai, dabar nagrinėsiu konkrečią kitos apeliacinio proceso šalies situaciją ir tai, kaip ši situacija buvo įvertinta skundžiamame sprendime.

b) Nagrinėjama byla

103. Neginčijama, kad SATCEN įdarbino kitą apeliacinio proceso šalį darbuotoja [tarnautoja], kaip tai suprantama pagal SATCEN tarnybos nuostatų 1 straipsnio 2 dalies a punktą. Tai yra visiškai aišku iš SATCEN pateikto pasiūlymo kitai apeliacinio proceso šaliai ir šalių sudarytos sutarties. SATCEN direktoriaus 2009 m. liepos 7 ir 8 d. raštuose kitai apeliacinio proceso šaliai netgi nurodomas jos „paskyrimas“ į siūlomas pareigas.

104. Neginčijama, kad *Bendrieji* tarnybos nuostatai netaikytini šioje byloje nagrinėjamam atvejui, taigi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas neturi (išimtinės) jurisdikcijos peržiūrėti ginčijamų sprendimų ir reikalavimo atlyginti žalą pagal SESV 270 straipsnį [52].

105. Skundžiamo sprendimo 99, 120 ir 123 punktuose Bendrasis Teismas vis dėlto konstatavo, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją byloje pagal SESV 263 ir SESV 268 straipsnius.

106. Atsižvelgdamas į pirmiau išdėstytą teisinį pagrindą, pritariu tokiai analizei. Mano nuomone, SATCEN ir Tarybos pateikti argumentai, kuriais siekiama paneigti šią išvadą, grindžiami neteisingu skundžiamo sprendimo aiškinimu arba bet kuriuo atveju yra teisiškai klaidingi.

107. Pirma, neteisinga teigti, kad Bendrasis Teismas savo jurisdikciją nagrinėjamoje byloje grindė tik lygybės principu. Bendrasis Teismas aiškiai nurodė, kad jo jurisdikcija grindžiama SESV 263 ir SESV 268 straipsniais. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas paaiškino, kodėl kitos apeliacinio proceso šalies reikalavimams netaikoma ESS 24 straipsnio 1 dalyje ir SESV 275 straipsnyje esanti leidžianti nukrypti nuostata, kuri turi būti aiškinama siaurai [53]. Viena iš to priežasčių yra būtent tai, kad kitoks aiškinimas prieštarautų lygybės principui, nes tarnautojai, kurių padėtis yra panaši, būtų vertinami skirtingai, kiek tai susiję su darbo ginčų teismine kontrole [54].

108. Pirmiau pateikti argumentai taip pat aiškiai rodo, kad SATCEN teiginiai dėl to, kad Bendrasis Teismas pažeidė suteikimo principą, pripažindamas savo jurisdikciją, nors ji nenumatyta nė vienoje Sutarties nuostatoje, neįtikina.

109. Antra, SATCEN teigia, kad ginčijami sprendimai nesukelia teisinių pasekmių trečiosioms šalims, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio pirmą pastraipą, todėl jie negali būti ginčijami pagal šią nuostatą. Kadangi kita apeliacinio proceso šalis yra SATCEN darbuotoja, jos negalima laikyti „trečiąja šalimi“ jos darbdavio atžvilgiu. Vadinasi, kadangi SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje privatiems asmenims leidžiama ginčyti aktus „pirmoje ir antrojoje pastraipose numatytomis sąlygomis“, šių sprendimų, kaip teigia SATCEN, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas negali peržiūrėti.

51 Taip pat žr. skundžiamo sprendimo 107 punktą.

52 Taip pat žr. skundžiamo sprendimo 122 punktą.

53 Visų pirma žr. skundžiamo sprendimo 80–84 punktus.

54 Skundžiamo sprendimo 94–97 punktai.

110. Man SATCEN argumentas atrodo nepagrįstas. SESV 263 straipsnio pirma ir antra pastraipos susijusios su valstybių narių, Europos Parlamento, Tarybos arba Komisijos pareikštų ieškinių, kuriais prašoma panaikinti Sąjungos aktą, kuris gali turėti teisinių padarinių, priimtinumu. Vis dėlto tam, kad aktą būtų galima ginčyti, šie padariniai turi būti sukeliami „trečiosioms šalims“. Tokiu apribojimu siekiama aktų, kuriuos galima ginčyti, kategorijai nepriskirti vadinamųjų *interna corporis* aktų, susijusių su institucijos vidaus darbo organizavimu, kurie nesukelia jokių teisinių padarinių už šios srities ribų[55]. Šios išimties pagrindinės priežastys yra dvi. Pirma, Sąjungos institucijos dėl savo konstitucinio statuso privalo turėti teisę organizuoti savo vidaus darbą taip, kaip jos mano tai esant tinkama. Antra, institucija arba valstybė narė nėra teisiškai suinteresuota pareikšti ieškinio dėl nuostatų, kurios sukelia padarinių tik kitos institucijos viduje.

111. Vis dėlto akivaizdu, kad taip nėra šioje byloje. Ginčijamais sprendimais buvo siekiama paveikti kitos apeliacinio proceso šalies teisinę padėtį, o ji bent šiame kontekste turi atskirą nuo agentūros teisinį subjektiškumą. Be to, pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą minėti sprendimai neabejotinai yra kitai apeliacinio proceso šaliai skirti aktai. Šiuo klausimu reikia nepamiršti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją aktais, dėl kurių galima pareikšti ieškinį dėl panaikinimo, reikia pripažinti priemones, sukeliančias privalomų teisinių padarinių, kurie turi įtakos ieškovo interesams aiškiai pakeisdami jo teisinę situaciją[56].

112. Be to, vertinant visą jų loginį rezultatą, SATCEN pateikti argumentai reikštų, kad viena jo darbuotojų kategorija, kuri yra bene svarbiausia, išvis negalėtų kreiptis į teismą. Šios kategorijos darbuotojams, kurie yra aiškiai apibrėžti antrinės teisės akte – SATCEN tarnybos nuostatuose, kurie, remiantis bet kuriuo pagrįstu aiškinimu, yra Sąjungos sistema[57], nebūtų taikomas nei SESV 270 straipsnis, nei SESV 263 straipsnis. Taigi šie darbuotojai būtų palikti tarsi neapibrėžtoje teisminėje padėtyje.

113. Galiausiai, trečia, manęs neįtikina SATCEN argumentas, jog dėl to, kad SATCEN santykiai su kita apeliacinio proceso šalimi yra sutartinio pobūdžio, Bendrasis Teismas būtų turėjęs jurisdikciją tik tuo atveju, jeigu sutartyje būtų buvusi numatyta arbitražinė išlyga, pagal kurią jurisdikcija būtų suteikta Europos Sąjungos Teisingumo Teismui. Šios išvados 99–101 punktuose paaiškinau, kodėl laikausi nuomonės, kad tokioje situacijoje kaip nagrinėjamoji šioje byloje ginčas kelia klausimų, susijusių ne vien su tuo, ar darbdavys (SATCEN) laikėsi sutarties, sudarytos su viena iš savo darbuotojų (kita apeliacinio proceso šalimi). Tokiems tarnautojams kaip kita apeliacinio proceso šalis darbo srityje kylantys ginčai iš esmės susiję su tuo, ar Sąjungos agentūra veikė pagal Tarybos sprendimu nustatytas bendrąsias taisykles, t. y. SATCEN tarnybos nuostatus.

114. Vadinasi, aplinkybė, ar kitos apeliacinio proceso šalies padėtis yra panaši į ieškovės padėtį byloje, kurioje buvo priimtas Teisingumo Teismo sprendimas *H / Taryba ir kt.* (šalys daug apie tai diskutavo tarpusavyje), neturi reikšmės šiai bylai. Papildomai reikėtų pridurti, kad, kaip Taryba pripažino per teismo posėdį, jeigu valstybių narių deleguoti tarnautojai gali kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą taip pat kaip ir Sąjungos institucijų deleguoti tarnautojai (kaip Teisingumo Teismas konstatavo Sprendime *H / Taryba ir kt.*), taip juo labiau turėtų būti kalbant apie tokius tarnautojus kaip kita

55 Šiuo klausimu žr. 1988 m. vasario 25 d. Sprendimą *Les Verts / Parlamentas* (190/84, EU:C:1988:94, 8 punktas) (toliau – Sprendimas *Les Verts II*), 1993 m. kovo 23 d. Sprendimą *Weber / Parlamentas* (C-314/91, EU:C:1993:109, 9 punktas) ir 2000 m. balandžio 6 d. Sprendimą *Ispanija / Komisija* (C-443/97, EU:C:2000:190, 28 punktas).

56 Žr., be kita ko, 1981 m. lapkričio 11 d. Sprendimą *IBM / Komisija* (60/81, EU:C:1981:264, 9 punktas) ir 2014 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Schönberger / Parlamentas* (C-261/13 P, EU:C:2014:2423, 13 punktas).

57 Taigi skirtingai nuo vietinių darbuotojų, kurių sutartys gali būti reglamentuojamos vidaus teisės aktais, nustatant arbitražinę išlygą, pagal kurią jurisdikcija būtų suteikiama vietos (valstybių narių) teismams (žr. šios išvados 97 ir 98 punktus).

apeliacinio proceso šalis. Nors pirmieji būtų galėję lengviau užsitikrinti tinkamą teisminę gynybą juos delegavusių valstybių narių teismuose [58], taip nebūtinai yra kalbant apie Sąjungos institucijų deleguotus tarnautojus. Iš tiesų tarnautojus tiesiogiai įdarbina Sąjungos institucija arba įstaiga ir jie neturi (ir negali turėti) jokių profesinių ryšių su nacionalinės valdžios institucijomis.

115. Galiausiai reikia pažymėti, kad skundžiamo sprendimo 124–132 punktuose Bendrasis Teismas tinkamai paaiškino, kodėl mano, kad kitos apeliacinio proceso šalies situacija buvo panaši į kitų Sąjungos institucijų ar įstaigų tarnautojų padėtį. Tuose punktuose neįžvelgiu jokios akivaizdžios teisės klaidos ar faktų arba įrodymų iškraipymo.

116. Dėl šių priežasčių SATCEN pirmąjį ir antrąjį apeliacinio skundo pagrindus reikėtų atmesti.

4. Teisingumo Teismo jurisdikcijos apimtis ir pasekmės: SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalies neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas

117. Pritariu Bendrojo Teismo išvadai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją šioje byloje.

118. Vis dėlto nesutinku su pasekmėmis, kurias Bendrasis Teismas priskyrė šiai išvadai. Laikausi nuomonės, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, pripažindamas pagrįstu kitos apeliacinio proceso šalies pateiktą SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalies neteisėtumu grindžiamą prieštaravimą.

119. Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad, pateikdamas argumentus, SATCEN neiškėlė šio aspekto kaip atskiro apeliacinio skundo pagrindo. Vis dėlto Bendrojo Teismo klaida šioje srityje yra SATCEN pirmajam ir antrajam apeliacinio skundo pagrindui pagrįsti pateiktų argumentų loginė pasekmė. Jeigu šie SATCEN pagrindai būtų pripažinti pagrįstais, Bendrojo Teismo išvados dėl SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalies neteisėtumo taip pat turėtų būti pripažintos nepagrįstomis.

120. Galimas SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalies negaliojimas taip pat turi platesnę praktinę reikšmę, nes, kaip SATCEN patvirtino per teismo posėdį, po skundžiamo sprendimo priėmimo SATCEN sustabdė apeliacinės komisijos veiklą. Todėl Teisingumo Teismo sprendimas šiuo konkrečiu klausimu nulemtų ne tik šio organo ateitį, bet ir netiesiogiai – kitose Sąjungos įstaigose ar tarnybose įsteigtų panašių organų, sprendžiančių ginčus personalo bylose, ateitį.

121. Skundžiamame sprendime Bendrasis Teismas konstatavo, kad tiek, kiek SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad apeliacinės komisijos sprendimai yra neskundžiami, ši nuostata prieštarauja ESS 19 straipsniui ir SESV 256 straipsniui. Taigi Bendrasis Teismas konstatavo, kad įsteigdama apeliacinę komisiją, kurios jurisdikcija yra išimtinė ir alternatyvi Bendrojo Teismo jurisdikcijai, ir palikdama šią apeliacinę komisiją netgi po to, kai įsigaliojo Lisabonos sutartis, Taryba Sprendimu 2009/747 pažeidė Sutartis. Taigi SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalis buvo pripažinta netaikytina nagrinėjamai bylai [59].

122. Manau, kad tokia išvada yra nepagrįstai plati ir nebūtina. Vertinant SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalį jos priėmimo ir platesniame kontekste, siūlyčiau kitokį šios nuostatos aiškinimą: tokį, kuris atitinka ESS 19 straipsnio 1 dalį ir Chartijos 47 straipsnį, kartu paisant konkrečių Sąjungos teisės aktų leidėjo, šiuo atveju – Tarybos, institucinių sprendimų.

58 Svarbu tai, kad šie teismai pagal SESV 267 straipsnį turi teisę arba pareigą pateikti Teisingumo Teismui klausimą dėl Sąjungos akto išaiškinimo ar galiojimo.

59 Žr. skundžiamo sprendimo 152–160 punktus.

a) SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalis: administracinis skundas ar apeliacinis skundas teismui?

123. SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 1 dalyje (atitinkamoje ištraukoje) visiems asmenims, kuriems taikomi šie nuostatai, leidžiama „prašyti direktoriaus, kad jis priimtų su jais susijusį sprendimą [SATCEN tarnybos nuostatuose] numatytais klausimais“. Pagal SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 2–4 dalis dėl tokio (aiškaus ar numanomo) direktoriaus sprendimo gali būti pradėta administracinio skundo arba tarpininkavimo procedūra (pastaroji yra neprivaloma). Savo ruožtu SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad, „išnaudoję pirmąją galimybę skųstis (*vidaus administracinis skundas*), darbuotojai turi teisę *siekti, kad ginčą spręstų* SATCEN apeliacinė komisija“ [60].

124. Taigi, aiškinant visą SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnį, atrodo, kad jis susijęs tik su *administraciniais* skundais, įskaitant administracinius skundus apeliacinei komisijai. Pastaroji procedūra iš tiesų nurodoma kaip *ginčų sprendimo* procedūra ir SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 5 dalyje, ir šių nuostatų X priede (apeliacinė komisija) [61]. Nei SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnyje, nei kurioje nors kitoje šių nuostatų nuostatoje nieko nenurodyta dėl galimybės SACTEN sprendimus, priimtus šių nuostatų reglamentuojamais klausimais, peržiūrėti *teisme*.

125. Atrodo, kad tokia yra ginčijama 28 straipsnio 6 dalis. Svarbiausiame, įžanginiame šios nuostatos sakinyje nurodyta, kad „apeliacinės komisijos sprendimai yra privalomi abiem šalims. Jų apskųsti negalima. Apeliacinė komisija gali: <…>“.

126. Teiginys „jų apskųsti negalima“, vertinant pagal vidinį jo kontekstą, galėtų būti aiškinamas, viena vertus, taip, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas norėjo atmesti bet kokios *teisminio pobūdžio teisių gynimo priemonės* galimybę ir taip iš tikrųjų užkirsti kelią bet kokiai galimybei kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą. Vis dėlto tokiu atveju būtų galima teigti, kad būtų pakakę panaikinti tik SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalies antrą sakinį, užuot naikinus visą 28 straipsnio 6 dalį. Kita vertus, tas pats sakinys taip pat galėtų būti aiškinamas kaip rodantis, kad, apeliacinei komisijai priėmus sprendimą konkrečiu klausimu, dėl jo negalimas joks tolesnis *administracinio pobūdžio skundas* SATCEN tarnybos nuostatų sistemoje, ir nieko nenurodoma dėl kokios nors potencialios teisminės teisių gynimo priemonės teisme.

127. Abejoju, ar šiuo etapu būtų tikslinga lyginti kalbines versijas, nagrinėjant, ar skirtingos kalbinės versijos (jos visos yra vienodai autentiškos) turi tiksliai tą pačią reikšmę, o gal vienose iš jų kalbama apie administracinį skundą, o kitose – teisminę teisių gynimo priemonę. Paprastai skirtingų reglamento kalbinių versijų analizė yra labiau reikalinga jų semantinei įvairovei pabrėžti [62].

128. Labiau norėčiau pažymėti, kad įvairiuose kituose tekstuose, įskaitant pirminės teisės nuostatas, nurodant teisminę teisių gynimo priemonę, vartojamos skirtingos formuluotės. Svarbiausia yra tai, kad pagal Chartijos 47 straipsnį „*kiekvienas asmuo*, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą *teisme*“ [63].

60 Išskirta mano.

61 Visų pirma žr. X priedo 1 straipsnį.

62 Dėl panašaus atvejo, susijusio su vienodai dviprasmiška 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 810/2009, nustatančio Bendrijos vizų kodeksą (Vizų kodeksas) (OL L 243, 2009, p. 1), 32 straipsnio 3 dalimi, žr. mano išvadą byloje *El Hassani* (C-403/16, EU:C:2017:659, 28–33 punktai).

63 Išskirta mano.

129. Taigi, aiškinant visą SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnį ir atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį ir SESV 263 straipsnio penktą pastraipą (arba palyginti su šiomis nuostatomis), tikrai nėra akivaizdu, kad pagal šio straipsnio šeštą pastraipą siekiama atmesti bet kokią SATCEN apeliacinės komisijos sprendimų *teisminio* apskundimo galimybę. Mano nuomone, ši nuostata turėtų būti aiškinama taip, kad joje nurodomas tik bet koks tolesnis administracinio pobūdžio skundas.

b) Platesnis kontekstas: „tolerantiška“ ar „netolerantiška“ jurisdikcija?

130. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi neatsiejamą, jam suteiktą jurisdikciją aiškinti Sąjungos teisės aktus, nebent jo jurisdikcija yra aiškiai negalima remiantis Sutarties nuostatomis. Iš tiesų tai yra atspirties taškas.

131. Kartu Sąjungos teisės aktų leidėjas turi diskreciją nustatyti ginčų sprendimo sistemą, kuri, kaip jis mano, yra tinkama konkrečiai Sąjungos įstaigai ar organui, jeigu ši sistema nepažeidžia Europos Sąjungos Teisingumo Teismui suteiktų prerogatyvų ir jam suteiktos jurisdikcijos.

132. Yra proporcingas, tolerantiškas būdas suderinti šiuos du teiginius. Pripažįstant šią plačią diskreciją ir įvairias potencialias institucines struktūras, išlieka auksinė taisyklė: kurdamas antrinės teisės sistemą, Sąjungos teisės aktų leidėjas privalo užtikrinti, kad tam tikru proceso etapu būtų galimybė iškelti bylą nepriklausomame teisme dėl galutinio sprendimo, susijusio su personalo klausimais. Jeigu sprendimas susijęs su Sąjungos įstaigos įgyvendinamais Sąjungos viešaisiais įgaliojimais pagal Sąjungos teisės aktuose nustatytą sistemą, toks teismas yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

133. Vertinant bendrai, dvejopas nepriklausomos asmenų teisinės gynybos ir vienodo Sąjungos teisės aiškinimo reikalavimas taikomas ne tik valstybėms narėms, įgyvendinančioms Sąjungos teisę nacionaliniu lygmeniu[64], bet ir Sąjungos institucijoms, kurios tariasi dėl išorinių ginčų sprendimo mechanizmų, galinčių apimti kai kuriuos Sąjungos teisės aiškinimo elementus, ir juos kuria[65]. Vadinasi, ta pati logika turėtų būti juo labiau taikoma kiekvienam Sąjungos vidaus ginčų sprendimo mechanizmui, visų pirma kalbant apie įvairiose Sąjungos įstaigose ar organuose pagal konkrečius tarnybos nuostatus sprendžiamus personalo klausimus, nepatenkančius į Bendrųjų tarnybos nuostatų taikymo sritį.

134. Šiomis aplinkybėmis pritarčiau Bendrajam Teismui, kad diskusija dėl to, ar SATCEN apeliacinė komisija atitinka nešališko ir nepriklausomo teismo reikalavimus, neturi reikšmės šioje byloje nagrinėjamam ginčui[66], bet dėl kitos priežasties: net jeigu SATCEN apeliacinė komisija atitiktų šiuos reikalavimus, taip galbūt atitikdama veiksmingos teisinės gynybos reikalavimą, vis vien liktų neišspręsta nevienodo Sąjungos teisės aiškinimo problema. Vėlgi, jeigu ši priežastis riboja institucinius sprendimus valstybėse narėse ir netgi kitose tarptautinės teisės sistemose, kurių šalis yra arba ketina tapti Sąjunga, tai juo labiau pasakytina apie Sąjungos vidaus sistemas.

135. Tai nebūtinai reiškia, kad galimybė kreiptis į Sąjungos teismus turi būti suteikiama *nedelsiant* ir kad Sąjungos įstaiga ar organas negali turėti savo vidaus ginčų sprendimo mechanizmo, net ir kvaziteisminio, kuriuo reikia naudotis pirmiausia, galbūt privalomai. Galbūt gero teisingumo vykdymo sumetimais tokiose situacijose kaip nagrinėjamoji šioje apeliacinėje byloje ginčas pirmiausia turėtų būti perduodamas organui, kuris, nors yra įsteigtas agentūroje arba veikia prie šios agentūros, privalėtų nepriklausomai išnagrinėti klausimą per kvaziteisminę procedūrą. Naujas ir neutralus situacijos įvertinimas gali ne tik labiau padėti šalims surasti taikų sprendimą, bet ir padėti išsiaiškinti tuos ginčo

64 Žr. 2017 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *El Hassani* (C-403/16, EU:C:2017:960, 41 punktas).

65 Šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 8 d. Nuomonę 1/09 (Susitarimas, kuriuo sukuriama bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema) (EU:C:2011:123, 66, 68 ir 80 punktai), 2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonę 2/13 (Europos Sąjungos prisijungimas prie EŽTK) (EU:C:2014:2454, 174–176 ir 246 punktai) ir 2019 m. balandžio 30 d. Nuomonę 1/17 (ES ir Kanados IEPS) (EU:C:2019:341, 111 punktas).

66 Skundžiamo sprendimo 110 punktas.

aspektus, kuriuos galiausiai gali tekti spręsti Sąjungos teismams. Taigi vidaus skundų sistemos, kuri taikoma prieš kreipiantis į teismą, bet dėl kurios galiausiai neužkertamas kelias kreiptis į teismą, buvimas gali užtikrinti šalims greitą, praktišką ir pigesnį būdą išspręsti tarpusavio ginčą. Be to, tokia sistema gali padėti išvengti nereikalingo bylinėjimosi Europos Sąjungos Teisingumo Teisme.

136. Vis dėlto, kaip jau nurodyta, šioje byloje SATCEN neteigė, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą aiškindamas SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalį. Bet kuriuo atveju skundžiamas sprendimas negalėtų būti panaikintas dėl tokios klaidos, nes ji neleidžia suabejoti šiame sprendime padarytomis *esminėmis išvadomis* dėl ginčijamų sprendimų: sprendimo pradėti drausminę procedūrą, sprendimo laikinai nušalinti nuo pareigų ir sprendimo atleisti iš pareigų.

137. Bendrasis Teismas tikrai konstatavo, kad panaikino apeliacinės komisijos sprendimą tik todėl, kad, pripažinęs SATCEN tarnybos nuostatų 28 straipsnio 6 dalį negaliojančia, nustatė, kad šis sprendimas buvo priimtas nesant tinkamo teisinio pagrindo [67]. Vis dėlto apeliacinės komisijos sprendimu ginčijami sprendimai buvo (iš esmės) patvirtinti [68]. Apeliacinės komisijos sprendimas neturėjo kitos apeliacinio proceso šalies teisinei padėčiai kitokio poveikio nei tas, kurį sukėlė ginčijami sprendimai [69]. Taigi priežastys, dėl kurių Bendrasis Teismas panaikino ginčijamus sprendimus, būtų buvusios tinkamos ir pakankamos ir apeliacinės komisijos sprendimui panaikinti.

B. Trečiasis apeliacinio skundo pagrindas

1. Šalių argumentai

138. Trečiajame apeliacinio skundo pagrinde SATCEN nurodo, kad Bendrasis Teismas, vertindamas sprendimo atleisti iš pareigų teisėtumą, dviem atvejais iškraipė faktines aplinkybes.

139. Pirma, Bendrasis Teismas neatsižvelgė į tai, kad asmenys, užpildę tyrėjo parengtą klausimyną, jau buvo to paties tyrėjo apklausti žodžiu atliekant tyrimą 2013 m. sausio–vasario mėn. Be to, per administracinį tyrimą buvo surengti dvišaliai susitikimai su 24 tarnautojais. Kadangi į šias aplinkybes nebuvo atsižvelgta, Bendrasis Teismas klaidingai konstatavo, kad klausimyno naudojimas buvo akivaizdžiai netinkama priemonė faktinėms aplinkybėms nustatyti ir kitos apeliacinio proceso šalies elgesiui įvertinti, priešingai nei dvišaliai pokalbiai, kurie būtų buvę tinkamesnė priemonė.

140. Antra, SATCEN teigia, kad Bendrasis Teismas iškraipė faktines aplinkybes, nuspręsdamas, kad sprendimas buvo grindžiamas tik bendras kitai apeliacinio proceso šaliai priskiriamo elgesio kategorijas nurodančiais kaltinimais, nenustatant, kad buvo koks nors konkretus įvykis ar elgesys, kurį būtų galima pripažinti „priekabiavimu“. Iš tiesų prie tyrimo ataskaitos buvo pridėti papildomi patvirtinamieji dokumentai, įskaitant rašytinius tarnautojų parodymus, raštus ir gydytojų pažymas. Vis dėlto Bendrasis Teismas neatsižvelgė į šiuos dokumentus.

141. Kita apeliacinio proceso šalis atsakydama teigia, kad vadinamieji pokalbiai, kuriuos nurodo SATCEN, nebuvo minimi Bendrojo Teismo nagrinėtoje byloje, todėl tai yra naujos faktinės aplinkybės, kurios šiame bylos etape yra nepriimtinos. Be to, SATCEN nepateikė jokios informacijos apie šių pokalbių turinį. Bet kuriuo atveju, kaip teigia kita apeliacinio proceso šalis, ankstesnių pokalbių buvimas negali reikšti, kad Bendrojo Teismo išvados dėl tyrimo netinkamumo ir nešališkumo stokos negalioja.

67 Skundžiamo sprendimo 161 punktas.

68 Visų pirma žr. skundžiamo sprendimo 38, 45 ir 46 punktus.

69 Šiuo klausimu žr. 2018 m. vasario 21 d. Sprendimą *LL / Parlamentas* (C-326/16 P, EU:C:2018:83, 38 ir 39 punktai).

2. Analizė

142. Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad apeliacinio skundo stadijoje yra priimtini kaltinimai, susiję su faktų nustatymu ir jų vertinimu skundžiamame sprendime, kai apeliantas teigia, kad Bendrasis Teismas padarė išvadas, kurių faktinis netikslumas išplaukia iš bylos dokumentų, arba kad jis iškraipė pateiktus įrodymus. Visų pirma įrodymai laikomi iškraipytais, kai, nesant reikalo remtis naujais įrodymais, esamų įrodymų vertinimas atrodo akivaizdžiai neteisingas[70].

143. Taip nėra šioje byloje nagrinėjamu atveju.

144. Pirmiausia pažymėtina, kad nors iš visos ataskaitos galima spręsti, kad tarnautojai, kuriems buvo skirtas klausimynas, taip pat buvo anksčiau apklausti per pokalbius, nepaneigiama, kad ataskaitoje padarytos išvados grindžiamos *tik* klausimyno atsakymais. Atsižvelgiant į tai, aplinkybė, kad klausimynus pildę tarnautojai prieš tai buvo apklausti per pokalbius, vykdytus atliekant bendrą tyrimą dėl žmogiškųjų santykių, neturi reikšmės.

145. Be to, Bendrasis Teismas neišreiškė jokios kritikos dėl paties klausimyno naudojimo. Skundžiamo sprendimo 200–207 punktuose Bendrasis Teismas šiek tiek išsamiau paaiškino priežastis, dėl kurių per tyrimą naudotas klausimynas, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, buvo netinkamas siekiant įrodyti priekabiavimo, kuriuo buvo kaltinama kita apeliacinio proceso šalis, realumą.

146. Antra, priešingai, nei teigia SATCEN, nėra jokių papildomų patvirtinamųjų dokumentų, įskaitant rašytinius tarnautojų parodymus, pridėtus prie Bendrajame Teisme pateiktos tyrimo ataskaitos. Taigi abejotina, ar Bendrąjį Teismą galima kaltinti neatsižvelgus į „visus dokumentus“, kuriais tyrėjas tariamai rėmėsi darydamas išvadas. Iš tiesų man bylos medžiagoje nepavyko rasti jokio panašaus dokumento. Vienintelis rašytinių parodymų, kuriuose buvo nurodyti konkretūs ir tikslūs faktai, pavyzdys yra atsakymai į atvirus klausimus, pateiktus kartu su klausimynu su pasirenkamaisiais atsakymais. Vis dėlto Bendrasis Teismas atsižvelgė į šiuos atsakymus, kaip yra aišku iš skundžiamo sprendimo 203 punkto.

147. Taigi neatrodo, kad skundžiamame sprendime buvo neatsižvelgta į tam tikrus įrodymus ar faktines aplinkybes ar kad jame buvo iškraipyti tie įrodymai ir faktinės aplinkybės, į kurias jame buvo atsižvelgta.

C. Ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindas

1. Šalių argumentai

148. Ketvirtajame apeliacinio skundo pagrinde SATCEN teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą aiškindamas SATCEN tarnybos nuostatų IX priedo 1 ir 2 straipsnius ir Chartijos 41 straipsnyje įtvirtintą sąvoką „teisė į gynybą“.

149. Pirma, SATCEN teigia, kad asmens, dėl kurio atliekamas tyrimas dėl priekabiavimo, teisė pateikti pastabas dėl tiriamų faktinių aplinkybių iki pasibaigiant administraciniam tyrimui gali būti ribojama siekiant apsaugoti dalyvaujančių trečiųjų asmenų interesus. Bet kuriuo atveju įvairūs pirminiai pokalbiai, visų pirma tie, kurie buvo vykdomi per metinę apžvalgą ir dėl kurių kita apeliacinio proceso šalis galėjo pateikti pastabas, turi būti laikomi pakankamais, kad būtų užtikrinta teisė būti išklausytam.

70 Šiuo klausimu žr. 2007 m. liepos 18 d. Sprendimą *Industrias Químicas del Vallés / Komisija* (C-326/05 P, EU:C:2007:443, 57 ir 60 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

150. Antra, SATCEN teigia, kad nei pagal SATCEN tarnybos nuostatus, nei pagal jurisprudenciją nereikalaujama, kad nuo kvietimo į apklausą, rengiamą prieš pradedant drausminę procedūrą, iki tokios apklausos datos turėtų būti praėjęs minimalus terminas. Bet kuriuo atveju šis terminas turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į proporcingumo principą, visų pirma į veikų, kuriomis kaltinama kita apeliacinio proceso šalis, rimtumą ir situacijos neatidėliotinumą. Be to, sprendimas pradėti drausminę procedūrą nėra aktas, turintis neigiamą poveikį kitos apeliacinio proceso šalies interesams, nes tai tik parengiamasis aktas.

151. Trečia, SATCEN teigia, kad SATCEN direktorius, naudodamasis savo diskrecija, teisėtai nusprendė suteikti pirmenybę skundus dėl priekabiavimo pateikusių asmenų teisėms ir interesams prieš kitos apeliacinio proceso šalies teisę susipažinti su dokumentais prieš priimdamas sprendimą pradėti drausminę procedūrą. Iš tiesų, atsižvelgiant į tai, kad agentūra yra nedidelė ir į tai, kad skundus pateikė 8 iš 13 žmonių, kuriems vadovavo kita apeliacinio proceso šalis, buvo didelis pavojus, kad kita apeliacinio proceso šalis imsis atsakomųjų priemonių, ir šis pavojus neišnyko net ir užbaigus tyrimą.

152. Kita apeliacinio proceso šalis palaiko skundžiamame sprendime pateiktus motyvus. Visų pirma ji teigia, kad argumentas dėl atsakomųjų priemonių pavojaus nebuvo pateiktas Bendrajame Teisme, todėl jis yra nepriimtinas. Jos nuomone, bet kuriuo atveju SATCEN nepaaiškino, kodėl atsakomųjų priemonių pavojus neišnyko net ir po to, kai kita apeliacinio proceso šalis buvo laikinai nušalinta nuo pareigų ir nebegalėjo patekti į SATCEN patalpas.

2. Analizė

153. Laikausi nuomonės, kad ketvirtasis apeliacinio skundo pagrindas taip pat turėtų būti atmestas.

154. Visų pirma skundžiamo sprendimo 221 punkte Bendrasis Teismas teisingai nurodė, kad vykdydama tokį tyrimą, kaip tyrimas dėl kitos apeliacinio proceso šalies, administracija turi suderinti dvi teises: asmens, dėl kurio atliekamas tyrimas, teisę pasinaudoti teise į gynybą ir skundo pateikėjų teisę, kad jų skundai būtų išnagrinėti tinkamai ir konfidencialiai [71].

155. Tada Bendrasis Teismas tikrino, ar SATCEN teisingai suderino konkuruojančius kitos apeliacinio proceso šalies ir skundo pateikėjų interesus. Atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad taip nebuvo. Skundžiamo sprendimo 222 punkte, atsižvelgdamas į atitinkamas SATCEN tarnybos nuostatuose įtvirtintas taisykles [72], Bendrasis Teismas konstatavo, kad liudytojų parodymų atskleidimas kitai apeliacinio proceso šaliai negalėjo pakenkti tinkamai tyrimo eigai. Skundžiamo sprendimo 223 punkte Bendrasis Teismas taip pat pažymėjo, kad, siekdamas apsaugoti administracijos pareigą užtikrinti konfidencialumą ir kartu gerbti kitos apeliacinio proceso šalies teisę į gynybą, SATCEN galėjo leisti jai susipažinti su anonimizuota liudytojų parodymų versija.

156. Man atrodo, kad Bendrojo Teismo motyvai šiuo klausimu yra pagrįsti. Priešingai, nei teigia SATCEN, man nėra akivaizdu, kad buvo visiškai neįmanoma suteikti kitai apeliacinio proceso šaliai galimybę susipažinti su anonimizuota liudytojų parodymų versija, netgi neskelbiant tam tikros informacijos [73] arba pateikus jų santrauką [74]. Suprantu, kad, būdamas nedidelė įstaiga, SATCEN turėjo atidžiai įvertinti atsakomųjų priemonių pavojų, kuris galėjo kilti, jeigu kita apeliacinio proceso šalis

71 Šiuo klausimu žr. 2019 m. balandžio 4 d. Sprendimą *OZ / EIB* (C-558/17 P, EU:C:2019:289, 52 punktas).

72 Visų pirma SATCEN tarnybos nuostatų IX priedo 2 straipsnį, kuriame numatyta, kad užbaigus tyrimą ir prieš priimdamas sprendimą pradėti drausminę procedūrą SATCEN direktorius turi informuoti asmenį, dėl kurio atliekamas tyrimas, apie visus byloje surinktus įrodymus.

73 Šiuo klausimu žr. generalinio advokato H. Saugmandsgaard Øe išvadą byloje *HF / Parlamentas* (C-570/18 P, EU:C:2020:44, 71 ir 72 punktai).

74 Šiuo klausimu žr. 2019 m. balandžio 4 d. Sprendimą *OZ / EIB* (C-558/17 P, EU:C:2019:289, 59 punktas).

būtų galėjusi nustatyti skundo pateikėjų tapatybę. Vis dėlto šį pavojų būtų buvę galima sumažinti iki minimumo, atidžiai anonimizavus parodymus ir neskelbiant kai kurių jų dalių. Jeigu liudytojų parodymai nesutrumpinami taip, kad taptų visiškai bereikšmiai, tikrai geriau leisti susipažinti su jais ribotai arba iš dalies, negu visiškai neleisti susipažinti su jais.

157. Bet kuriuo atveju, ir galbūt tai yra dar svarbiau, atsakomųjų priemonių pavojaus jau tikrai nebebuvo nuo tada, kai kita apeliacinio proceso šalis buvo laikinai nušalinta nuo pareigų. Bet net ir tada jai nebuvo suteikta galimybė susipažinti su liudytojų parodymais (nei anonimizuota, nei sutrumpinta forma).

158. Tokiomis aplinkybėmis nemanau, kad Bendrasis Teismas taikė klaidingus teisinius kriterijus, tikrindamas, ar SATCEN pavyko tinkamai užtikrinti kitos apeliacinio proceso šalies teisės į gynybą ir tyrime dalyvavusių tarnautojų teisės į konfidencialumą pusiausvyrą. Taip pat neįžvelgiu jokio faktinių aplinkybių ar aiškios įrodymų prasmės iškraipymo, Bendrajam Teismui vertinant bylos aplinkybes.

159. Be to, nemanau, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, skundžiamo sprendimo 216 punkte pripažinęs nepagrįsta aplinkybę, kad kitai apeliacinio proceso šaliai buvo suteiktas „mažiau kaip 48 valandų terminas pateikti pastabas dėl [tyrimo] ataskaitos“. Nė vienoje SATCEN tarnybos nuostatų nuostatoje šiuo klausimu iš tiesų nėra numatytas joks konkretus terminas. Vis dėlto pagal suformuotą jurisprudenciją, jeigu procedūros trukmė nėra nustatyta Sąjungos teisės nuostatoje, termino, per kurį institucija priėmė ginčijamą aktą, protingumą reikia vertinti atsižvelgiant į kiekvienos bylos aplinkybių visumą, ypač į bylos svarbą suinteresuotajam asmeniui, jos sudėtingumą ir dalyvaujančių šalių elgesį [75].

160. Atsižvelgiant į tai, man atrodo, kad konkretus termino protingumo vertinimas konkrečiu atveju, išskyrus atvejus, kai yra iškraipomos faktinės aplinkybės ar įrodymai, yra klausimas, kuris negali būti skundžiamas apeliacine tvarka. Bet kuriuo atveju, atsižvelgdamas į labai rimtus kaltinimus kitai apeliacinio proceso šaliai ir tyrimo trukmę tuo metu, kai jos buvo prašoma sureaguoti į tyrimo ataskaitą, tikrai nemanau, kad Bendrojo Teismo išvada dėl kitai apeliacinio proceso šaliai suteikto laikotarpio yra nepagrįsta.

V. Dėl bylinėjimosi išlaidų

161. Pagal Procedūros reglamento 138 straipsnio 1 dalį, taikomą apeliacinėse bylose pagal šio reglamento 184 straipsnio 1 dalį, pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jei laimėjusi šalis to reikalavo.

162. Kita apeliacinio proceso šalis reikalavo priteisti bylinėjimosi išlaidas. Kadangi, mano nuomone, SATCEN turi pralaimėti bylą, iš jo turėtų būti priteistos bylinėjimosi išlaidos.

163. Tarybai turėtų būti nurodyta padengti savo bylinėjimosi išlaidas.

VI. Išvada

164. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui:

– atmesti apeliacinį skundą,

– priteisti iš Europos Sąjungos palydovų centro (SATCEN) bylinėjimosi išlaidas,

75 Žr., be kita ko, 2013 m. vasario 28 d. Sprendimą *Arango Jaramillo ir kt. / EIB* (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, 28 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

– nurodyti Tarybai padengti savo bylinėjimosi išlaidas.